

**Internet i la xarxa per als moviments socials durant la
Primavera Àrab egípcia: debats, implicacions i
transcendències**

Universitat de Barcelona

Treball de fi de Grau (Història)

Tutora: Paola lo Cascio

Departament: Història Contemporània i Món Actual

Autor: Sánchez Callado, Jordi

Índex:

1-Introducció	4
2-Entendre la Primavera Àrab	6
2.1-A mode d'introducció.....	6
2.1.1-Elements comuns de la Primavera Àrab.....	6
2.2-Una història egípcia: el temps de Mubarak (1981-2011).....	8
2.2.1-Presentació de Hosni Mubarak.....	9
2.2.2-L'economia en temps de Mubarak.....	10
2.2.3-La construcció d'una oposició social al segle XXI.....	12
2.2.3.1-Kifaya!.....	13
2.2.3.2-Obrers i oposició al règim.....	14
2.2.3.3-Els joves i la protesta política.....	15
2.2.3.3.1-Jaled Said.....	15
3-Internet per als moviments socials a la Primavera Àrab a Egipte	17
3.1-A mode d'introducció.....	17
3.1.1-Internet en termes globals al món.....	17
3.2-Les eines de la revolució egípcia.....	19
3.2.1-Mitjans de comunicació i internet: periodisme ciutadà.....	20
3.2.2-Reconceptualitzar: l'activisme en línia.....	21
3.3-Sobre la rellevància de les xarxes socials: Facebook i Twitter.....	22
3.3.1-L'implicació de Facebook.....	23
3.3.2-L'implicació de Twitter.....	24
3.3.2.1-Revolució Twitter?.....	24
3.4-L'ús dels mitjans socials a la Primavera Àrab.....	27
3.4.1-Figures emblemàtiques de les xarxes.....	28

3.4.2-Durant la revolució	288
3.4.3-Reconsiderant la teoria de la mobilització.....	29
3.4.4-La dimensió social dels mitjans socials: l'individu	30
3.4.5-Una perspectiva històrica des del segle XVIII	31
3.5-Revolució a Tahrir: unes dades diferents	31
3.5.1-La comunicació local.....	32
3.6-Reprimint les xarxes?	37
4-Conclusions	39
5-Annexos	41
Annex 1- Taules sobre les noves tecnologies i xarxes socials.....	41
Annex 1.1-Taula I.....	41
Annex 1.2-Taula II.....	41
Annex 2-Taules d'indicadors dels països àrabs	42
Annex 2.1-Taula I.....	42
Annex 2.2-Taula II.....	42
Annex 2.3-Taula III	43
Annex 2.4-Taula IV	43
Annex 3-Gràfics del tràfic d'internet a Egipte.....	44
Annex 3.1- Gràfic de l'apagada digital a Egipte el 27 de gener del 2011	44
Annex 3.2-Gràfic de la recuperació d'internet a Egipte el 2 de febrer del 2011	44
6-Bibliografia	45

1-Introducció

Aquest treball consisteix en abordar l'estat de la qüestió d'un fet fonamental en la història del segle XXI: el paper d'internet a les revoltes, en un cas concret i molt mediàtic com és la Primavera Àrab a Egipte. Veure com les noves tecnologies s'introdueixen dins els moviments socials; a més, molts dels resultats són extrapolables a altres cotextos, ja siguin àrabs o occidentals, pel caràcter global que implica internet. Internet permet la connexió i el tràfic d'informació a qualsevol punt del planeta, fent també actes d'aprenentatge entre moviments socials de diferents indrets.

El treball compta amb una dificultat afegida i complexa, i és el curt termini de la Primavera Àrab (2011) amb l'actualitat (2014). Complexitat per dos motius principals que van en correlació: per començar, calen molts més estudis al respecte i anàlisis més acurats de totes les parts implicades (Facebook, Twitter, Blogs...) i el poc temps transcorregut fa que hi hagi pocs estudis al respecte, al marge de la premsa periodística. Un altre factor que genera aquest tema com a complex és la falta de perspectiva temporal per analitzar els fets. El poc temps transcorregut fa que els estudiosos no puguin valorar de forma efectiva i més fidedigne la implicació real d'internet i les noves tecnologies a la revolució egípcia del 2011, generant encara estudis incomplets i no 100% fiables per la falta de dades i de perspectiva històrica (de fet, és un dels problemes alhora d'estudiar temes del Món Actual). De totes formes, considero que en l'actualitat, el 2014, ja podem començar a abordar l'estat de la qüestió per futures investigacions, que començaran a proliferar en els propers anys.

El treball esta dividit en dos blocs explicatius, necessaris per abordar el tema en qüestió. Un primer bloc de contextualització d'Egipte moments previs a la Primavera Àrab. En aquest bloc abordo de forma molt breu i en termes generals la Primavera Àrab en el seu conjunt, per a continuar parlant de l'Egipte dels últims anys des de diferents òrbites: una política, una visió econòmica i per finalitzar, una visió dels moviments socials en els últims 10 anys previs al 2011.

Després d'abordar aquest bloc sobre la contextualització egípcia, passaré a tractar el gruix del treball que és l'estat de la qüestió d'internet durant la Primavera Àrab a Egipte. Un bloc que potser en alguns casos és repetitiu en alguns idees degut a que diversos autors tenen opinions comunes, però també trobarem visions oposades que trenquen idees preconcebudes i obren la porta a futurs debats.

En el gruix del treball abordaré la implicació d'internet en termes generals, la implicació de Twitter, internet com una eina per a la revolució, els mitjans socials, els seus efectes i les seves dimensions socials, les diferents propostes d'autors de "reformular" les teories de la mobilització, ...

2-Entendre la Primavera Àrab

2.1-A mode d'introducció:

Cal fer esment en un apartat del treball per poder entendre que suposa la Primavera Àrab en contextos generals per després, abordar el cas egipci. Sembla necessari per poder comprendre, de forma més adient, la composició dels moviments socials a través de les xarxes d'internet i el seu estat de la qüestió.

L'especialista Antoni Segura ens contraposa una dualitat de visions dispars entre el món occidental i l'àrab: des d'Europa i Estats Units, abans del 2011, es veia incompatible l'establiment de sistemes democràtics a països àrabs. L'explicació o justificació d'aquesta visió està en relació amb la religió islàmica; degut a la idea de certa opinió pública occidental que la religió islàmica impregni tot el sistema polític i social fent incompatible així, l'establiment de règims democràtics.

Una visió que es demostrà errònia degut a que, en el 2011, Occident mirava amb sorpresa i estupefacció les revoltes que sorgien i es contagiaven per tot el món àrab de tradició islàmica. Antoni Segura recrea la metàfora del vel: un vel que impedeix veure la realitat del món àrab, un vel on es cau en els estereotips de l'islam, un vel que no entenia el pas dels mesos de la revolució que estava passant realment.

Des de l'inici de la revolució, el món occidental era contagiats amb la por dels ascensos dels islamismes i de la violència sectària¹ (violència que fou derrotada a la plaça Tahir i als carrers de Tunísia). Estats Units i Europa es troben front unes revoltes inesperades i incomprensibles. De fet, especialistes del món àrab, ja anunciaven prèviament al 2011 la possibilitat de que a Egipte i Tunísia esclatés una forta revolta que esdevingués a revolució.

2.1.1-Elements comuns de la Primavera Àrab

La situació social, política i econòmica d'aquest països abans del 2011 era totalment insostenible i es va convertir, i encara ho és, en un autèntic polvorí. La població es

Segura, Antoni (2013): Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los rehenes de 1979 a la Primavera Árabe, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.

¹ Aquesta por la trobem des dels atemptats del 11-S, moment en que la població occidental renunciava a certes llibertats a canvi de seguretat, sense contemplar que els atemptats protagonitzats per la violència sectària predominen, i han ocasionat més morts, en tota l'òrbita musulmana, des d'Indonèsia fins a Mauritània. Sent a Occident, casos excepcionals.

negava a seguir acceptant la perpetuïtat d'aquestes dictadures². Unes dictadures que semblaven indestructibles, però que la Primavera Àrab “ha mostrat la fragilitat d'uns règims que semblaven inamovibles i es mantenien sota una fórmula basada en tres elements: la renta, la repressió i la retòrica” (Monterde Òscar, 2012). A més, existia un malestar social creixent amb una joventut molt ben preparada sense perspectives de futur. Aquesta situació, a la que li hem de sumar la falta de llibertats, l'increment de les desigualtats degut a la corrupció i el nepotisme de les elits governants, origina al 2011 una revolta a gran escala, però que en anys anteriors ja existien protestes³ i moviments opositors als règims, com ara els Germans Musulmans.⁴

Com he dit anteriorment, tenim una visió distorsionada del món àrab, reflectida en la percepció d'una homogeneïtat global. La Primavera Àrab ha fomentat aquesta visió, degut a que no podem negar les similituds de les revoltes, la seva cronologia en el temps i la seva ubicació geogràfica. Hi ha un efecte contagi o efecte domino, però aquest efecte contagi no ha de fer-nos oblidar la realitat de cada país, perquè cada país disposa d'una realitat diferent, degut a que les societats estan molt vinculades a les seves arrels tribals i els seus folklores. Un exemple de diferències socials entre Tunísia i Egipte és la situació de la dona. En el cas egipci, els abusos a les dones estan completament estesos en la societat, a diferència de Tunísia. Això afecta a la participació política de les dones, reflectida en una pèrdua de llibertats amb l'arribada dels Germans Musulmans a Egipte, període batejat per alguns autors com “l'Hivern Islamista”.

Les revoltes, com he dit, tenen uns elements comuns: un rebuig total a les dictadures i als règims autoritaris, una convocatòria d'eleccions lliures per a una transició a la

Monterde, Òscar (2012): “Las revueltas árabes: una perspectiva històrica”, *Anuari del conflicte Social*, Num. 2, pp.73-134

Segura, Antoni (2013): *Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los rehenes de 1979 a la Primavera Árabe*, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.

² Dictadures que rebien el suport d'Occident: Tunísia, Ben Alí (1987-2011); Egipte, Hosni Mubarak (1981-2011); Líbia, Muamar el Gadafi (1969-2011), ... Aquestes dictadures, per rebre el suport Occidental, es feien galans de ser el fre de l'ascens dels islamismes sectaris. (Segura Antoni, 2013)

³ Protestes organitzades per sindicats, associacions de joves, associacions de dones, ...

⁴ Partit polític fundat l'any 1928 per Hasan al Bana; encarnen l'islamisme polític, i és la principal força política d'oposició a Egipte (il·legal amb Mubarak, i actualment il·legalitzat sota el règim d'Al-Sisi). Creen tota una xarxa d'ajuts socials per cobrir les necessitats bàsiques a les zones més marginals, per el qual esdevindrà a ser una força molt popular, motiu principal de la seva victòria a les eleccions egípcies del 2012. (Ternisien Xavier, 2007)

democràcia, joves preparats reclamen una dignitat "segrestada"⁵(Segura Antoni, 2013). L'informe del Desenvolupament Humà dels Estats Àrabs del 2009 avala aquesta percepció d'homogeneïtat (Segura Antoni, 2013), degut a que en tots el països es detecta un dèficit democràtic: els estats restringeixen les llibertats polítiques, limiten els drets dels ciutadans, els resultats electorals són falsejats⁶, ...

De fet, segons la interpretació que fa Antoni Segura de l'informe del PNUD del 2009, molts àrabs no creien tenir la capacitat de canviar les condicions actuals dels seus països mitjançant la participació política. El 2011, al marge dels èxits o fracassos, es detecta una voluntat de canviar la situació amb la participació política, els joves⁷ (que formen el gruix demogràfic del país) han perdut la por a reclamar més llibertats i un futur digne per les seves vides.

2.2-Una història egípcia: el temps de Mubarak (1981-2011)

En els punts anteriors hem vist breument la dualitat de visions al respecte de la Primavera Àrab i els elements en comú que la componen en els diferents països. A continuació, realitzaré un esbós de l'Egipte de Mubarak per entendre amb més exactitud la Primavera Àrab en el cas egipci.

La periodista Olga Rodríguez realitza un anàlisi acurat i seriós sobre tota la Primavera Àrab, analitzant país per país, en la seva obra "Yo muero hoy: las revueltas en el mundo árabe", publicada l'any 2012 per l'editorial Debate. Aquesta obra serà útil per explicar aquest capítol, com també ho serà l'estudi de Javier Barreda (Universitat d'Alacant) "Orígenes, evolución y caída del régimen de Mubarak", publicat a la revista *Sociología Histórica* (Universitat de Múrcia), l'any 2012.

Rodríguez, Olga (2012): Yo muero hoy: las revueltas en el mundo árabe, Barcelona, Debate 1ªed.

Segura, Antoni (2013): Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los rehenes de 1979 a la Primavera Árabe, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.

⁵ Les condicions del mercat obliguen a molts joves a emigrar, a l'atur o a la indigència.

⁶ En el cas egipci només es poden presentar els candidats oficials, deixant fora de les eleccions als Germans Musulmans, la principal força d'oposició.

⁷ La població jove és una gran protagonista de les revoltes àrabs, només hem de veure els indicadors demogràfics de la mitjana d'edat: en els països de la OCDE la mitjana està en 39,9 anys al 2010; en canvi, en els països àrabs, la trobem en 23,2 al 2010. (Segura Antoni, 2013)

2.2.1-Presentació de Hosni Mubarak

Hosni Mubarak va succeir el president Anwar el-Sadat⁸ el 14 d'octubre de 1981. Com el seu predecessor, Mubarak es va recolzar en l'estament militar⁹ per consolidar el seu poder. Continua la dinàmica de Anwar el-Sadat de crear vincles més estrets amb Estats Units i Israel. Trobem nombrosos exemples d'aquesta política: el 1990 amb la invasió de l'Iraq per part dels Estats Units, amb l'operació "Tempesta del Desert"¹⁰, Egipte es va posicionar a favor dels americans, a canvi va ser recompensat amb la commutació del deute econòmic amb Estats Units.

Estats Units ajudava a Mubarak econòmicament per finançar l'exèrcit, trobem el cas de Oman Suleiman¹¹, director dels serveis secrets egipcis, que era l'interlocutor amb Estats Units, popularment conegut com "l'home de la CIA". Egipte, a més, va contribuir i cooperar en la lluita contra el terrorisme¹² després del 11-S.

La frontera de la Franja de Gaza va estar sempre controlada i tancada per ordre d'Israel. Va actuar com a país de pressió contra el programa nuclear iranià. També va cooperar en l'aïllament de l'organització palestina Hamàs després que guanyaren les eleccions al 2006. Als anys 90, firmà un tractat amb Israel per passar un gasoducte d'Egipte a Israel (portar gas egipci a Israel). Va col·laborar en la reconstrucció d'Afganistan, va cedir l'espai aeri als Estats Units, va donar prioritats als vaixells americans al Canal de Suez, ...

Barreda, Javier (2012): "Origen, evolución y caída del régimen de Mubarak". *Sociología Histórica*, Num.1, pp.109-150

Rodríguez, Olga (2012): Yo muero hoy: las revueltas en el mundo árabe, Barcelona, Debate 1ªed.

⁸ President d'Egipte (1970-1981), destaca per desarticular la política pro soviètica de Nasser (1952-1970), i començar a realitzar polítiques pro americanes i pro israelianes.

⁹ Tractes de favor als militars, rebent ajuda de Washington, convertint a oficials i caps militars en gestors d'empreses, anomenant-los directors d'hotels, ...

¹⁰ Nom amb el que van batejar els Estats Units la intervenció militar sobre l'Iraq, a causa de la invasió de Kuwait per Sadam Husein els anys 1990-1991.

¹¹ Futur vicepresident d'Egipte, escollit per Hosni Mubarak durant la Primavera Àrab del 2011.

¹² Egipte es va convertir en la seu de molts presos de la CIA, que acabaren en presons egípcies per als seus interrogatoris i posteriors tortures.

Tota una llarga llista que, a mode de resum, feia que la societat egípcia veiés en Mubarak una persona que “interposava els interessos estrangers als del seu propi poble¹³” (Rodríguez Olga, 2012).

2.2.2-L'economia en temps de Mubarak

Segons les dades mostrades per Javier Barreda, a finals dels anys 80, Egipte tenia un deute acumulat de 50.000 milions de dòlars. Una economia perjudicada pel descens dels preus del barril de petroli, que encara s'afectarà més, durant la Guerra del Golf (1990-1991). Com he dit anteriorment, la intervenció egípcia a la Guerra del Golf provocarà que Estats Units commuti el deute; a més, gràcies al finançament del Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial, Egipte podrà iniciar un Pla d'Ajust Estructural¹⁴ a un “ritme pausat i prestant atenció a mitigar els efectes socials de les reformes” (Barreda Javier, 2012).

Per tant, l'economia durant el règim de Mubarak va destacar per la implantació de polítiques liberals; l'any 1991 va firmar un acord amb el Fons Monetari Internacional on, Mubarak, es compromet a iniciar una liberalització dels mercats egipcis, cosa que es tradueix en l'inici de les privatitzacions.

La corrupció que impregna el règim de Mubarak va veure en les polítiques de privatització una autèntica “mina d'or” (Rodríguez Olga, 2012). Els processos de venda d'empreses nacionals van estar vinculats a pràctiques irregulars (vendes per sota del preu de mercat, intermediaris que es quedaven un percentatge en negre per fer de mediadors entre la societat privada i l'Estat...). A més, ja es van encarregar que aquestes vendes fossin a parar a mans d'aliats del règim, com és el cas de Sharm-el Sheij¹⁵. De fet, molts oficials retirats van rebre lots de terres estatals, algunes ja amb

Barreda, Javier (2012): “Origen, evolución y caída del régimen de Mubarak”. *Sociología Histórica*, Num.1, pp.109-150

Rodríguez, Olga (2012): Yo muero hoy: las revueltas en el mundo árabe, Barcelona, Debate 1ªed.

¹³ A canvi d'aquesta política rebia ajut militar i certa autonomia per governar amb mà de ferro, permetent la repressió i la corrupció.

¹⁴ Els PAE són plans d'estabilització econòmica (reduir la despesa pública i incrementar els ingressos fiscals) aplicats a països endeutats. Aquests plans estan assessorats per entitats financeres de caràcter liberal. En el cas d'Egipte, va consistir en iniciar una política de privatització. (Nichols Will, 2011)

¹⁵ Coneguda popularment com la “platja dels ministres”, és un complex turístic hotelier i d'urbanitzacions que estan en mans de membres pròxims a Mubarak. (Rodríguez Olga, 2012)

infraestructures construïdes amb l'erari públic; unes pràctiques que ens recorden a la jubilació de legionaris de l'Imperi Romà.

Entrats al segle XXI, les privatitzacions no deixen d'augmentar (ocasionant grans beneficis i acomiadaments massius), fins arribar, en el 2004, segons dades de Javier Barreda, a un 90% de la indústria estatal privatitzada. L'estudi de Javier Barreda és molt explicatiu a nivell de dades, a diferència d'Olga Ortiz que realitza una reconstrucció més lineal de l'economia egípcia.

L'estudi de Javier Barreda als anys previs al 2005, en temes econòmics, és molt revelador: l'any 2003, Egipte decideix abandonar l'àncora nominal¹⁶ del dòlar, ocasionant així una devaluació de la lliura egípcia del 15%, a la que hem de sumar una devaluació acumulada del 20% des de l'any 2000. Això ocasiona una pujada de preus entre un 10% i 40%, on es suma la política del govern de deixar de subvencionar els productes de primera necessitat.

A més, l'any 2003 es crea el Codi Unificat del Treball, que posa fi als contractes laborals indefinits d'època nasserista i els substitueix per contractes temporals i per obra; a part d'augmentar les facilitats per l'acomiadament.

La reforma econòmica va suposar retallades dràstiques als serveis socials, com ara educació i sanitat¹⁷; la població més desafavorida van ser les víctimes d'aquestes polítiques. De fet, en el 2004 es celebrà el 2n Congrés del Partit Nacional Democràtic de Mubarak, en el que els tecnòcrates surten reforçats. La política de reestructuració econòmica i monetària serà dirigida per tres ministres: Rashid Mohamed Rashid (Ministre de Comerç i Indústria), Mahmud Moheildin (Ministre d'Inversions) i Yussef Butros-Ghali (Ministre de Finances).

Barreda, Javier (2012): "Origen, evolución y caída del régimen de Mubarak". *Sociología Histórica*, Num.1, pp.109-150

Rodríguez, Olga (2012): *Yo muero hoy: las revueltas en el mundo árabe*, Barcelona, Debate 1ªed.

¹⁶ Política monetària de fixar un tipus de canvi monetari fix front una moneda més forta. És una mesura temporal.

¹⁷ Egipte és un país on cada any 500.000 persones es contagien d'Hepatitis C. Sense la subvenció de l'Estat, les famílies més humils (75%) no poden fer front a les despeses mèdiques. Es popularitzen les clíniques islàmiques, en mans dels Germans Musulmans, que tracen tot un teixit d'ajut social en tots els sentits. (Rodríguez Olga, 2012)

Seguint amb un recompte de dades, l'estudi de Javier Barreda ens mostra que l'any 2005, el 40% de la població egípcia subsistia amb menys de 2\$ diaris, i que la riquesa del país estava concentrada en un 5% de la població, com el cas de la dinastia Sawiris¹⁸.

Segons les dades mostrades per Olga Ortiz en la seva obra, ens cita el Programa Mundial d'Aliments, que indica com el cost de la vida a Egipte ha augmentat fins un 75% des dels anys 1995-2005¹⁹ i les dades de Javier Barreda amb l'informe del PNUD del 2007 indiquen que el 48% de la població egípcia viu a l'ombrall de la pobresa²⁰.

Amb aquestes mesures econòmiques, el PIB va augmentar a un ritme mig del 7% del 2006-2008, i el deute públic es va reduir en 1/3 part del 2004-2009 fins el 75% del PIB. Barreda, a més, ens indica com l'ingrés fiscal dels anys 2002-2009 va augmentar en un 330%, del qual un 60% el suportaven els ciutadans i només un 13,2% les corporacions.

De totes formes, el Banc Mundial, tal com cita Olga Ortiz en la seva publicació, *Doing Business* presenta a Egipte com un model exitós²¹ en el 2007. L'alça de preus dels aliments l'any 2008 provocarà una inflació a Egipte del 20%, i el gener del 2010 encara es situava en un 13,9% (Barreda Javier, 2012).

2.2.3-La construcció d'una oposició social al segle XXI

Ja entrats en el segle XXI, trobem moviments d'oposició al règim vinculats a la solidaritat del poble palestí, he de recordar que l'any 2000 fou la Segona Intifada²². Els anys posteriors del 2001-2002, a Egipte es detecten diferents moviments de protesta

Barreda, Javier (2012): "Origen, evolución y caída del régimen de Mubarak". *Sociología Histórica*, Num.1, pp.109-150

Rodríguez, Olga (2012): *Yo muero hoy: las revueltas en el mundo árabe*, Barcelona, Debate 1ªed.

¹⁸ Naguib Sawiris és propietari de múltiples corporacions, com la companyia telefònica Orascom. És el tercer home més ric del món àrab.

¹⁹ De fet, aquesta cronologia coincideix en el moment de la congelació salarial, l'augment de l'atur i el constant creixement de les desigualtats. A la congelació salarial s'ha de sumar la inflació, que en nombres reals, els ingressos salarials nominals es redueixen en un 7% i les pensions en un 22%. (Barreda Javier, 2012)

²⁰ Segons el Banc Mundial l'any 2007, un 3,9% de la població egípcia vivia amb menys d'1\$ al dia (Barreda Javier, 2012)

²¹ Com va fer als anys 70 amb Mèxic (que va col·lapsar l'any 1982 amb la suspensió de pagaments de deute); els anys 80 amb Argentina (que va col·lapsar l'any 2001 amb el "corralito"); i futur col·lapse d'Egipte al 2011.

²² Israel ocupa diferents territoris de Cisjordània i la captura de la ciutat palestina del Yenin.

amb eslògans que no només critiquen la política exterior del règim, sinó també contra el propi president en si: Hosni Mubarak (Rodríguez Olga, 2012).

Al març del 2002, trobem concentracions a les portes de la Universitat Americana i la Universitat del Caire. L'1 d'abril, 10.000 persones es van reunir a la Universitat del Caire i van marxar contra l'ambaixada d'Israel (manifestació dissolta amb violència pels cossos de seguretat de l'Estat²³). S'inicien assalts violents contra cadenes de menjar ràpid americà, i campanyes de boicot contra productes israelians i americans. De fet, serà aquesta solidaritat amb el poble palestí la que ajudarà a crear un entramat social heterogeni on confluiran membres de l'esquerra laica, moviments islamistes, estudiants universitaris, treballadors de fàbriques i diversos intel·lectuals.

L'activitat opositora va augmentar encara més, quan des dels Estats Units es començava a plantejar la invasió de l'Iraq²⁴. Es va crear un comitè contra la guerra²⁵ que en el futur serviria per aglutinar tots els sectors crítics contra Mubarak.

2.2.3.1-Kifaya!

El règim efectua una dura repressió contra els mitjans no adherits al règim, condemnant-los a la censura i l'ostracisme social. El cas més greu fou la de l'editor de la publicació *Al-Arabi* (de tipus nasserista), que el novembre del 2004, va ser segrestat, apallissat i abandonat nu a la carretera del desert de Suez. Dies després d'aquest incident es crea el moviment Kifaya (vol dir "prou" en àrab).

Kifaya és el primer moviment urbà de clara oposició al règim de Mubarak²⁶, que marcarà un punt d'inflexió en les protestes futures. Engloba als protagonistes de les protestes citades en l'apartat anterior, generant un moviment plural on figuren: nasseristes, marxistes, islamistes, lliberals...

Barreda, Javier (2012): "Origen, evolución y caída del régimen de Mubarak". *Sociología Histórica*, Num.1, pp.109-150

Rodríguez, Olga (2012): *Yo muero hoy: las revueltas en el mundo árabe*, Barcelona, Debate 1ªed.

²³ 9 d'abril del 2002, els cossos de seguretat de l'Estat maten a trets a un estudiant a la Universitat d'Alexandria i fereixen a 300 persones (Rodríguez Olga, 2012).

²⁴ 20 de març del 2003, hores després de l'inici dels bombardejos sobre Bagdad, 30.000 egipcis es manifestaren a la plaça Tahir (on van participar els Germans Musulmans).

²⁵ I Conferència del Caire.

²⁶ La primera manifestació organitzada el 2004 a El Caire va concentrar a 300 persones que es van emmordassar com a acte simbòlic mentre cridaven Kifaya ("prou!").

Ja en el 2007, el moviment era integrat per una minoria (manifestacions a El Caire amb 300 persones), on els cossos de seguretat eren més nombrosos que els propis manifestants. Olga Rodríguez defineix aquesta situació com els tres cercles: els activistes manifestants (classe mitja i intel·lectuals), els cossos de seguretat i els vianants del carrer (persones humils que no intervenen i miren als activistes sense intentar trencar el cordó policial). Tres cercles que el 25 de gener del 2011 es trenquen.

2.2.3.2-Obrers i oposició al règim

“La cooperació política dels obrers havia sigut una aspiració constant dels sectors intel·lectuals i polititzats de les classes mitges organitzades en partits o organitzacions polítiques nassarites, socialistes, i també en menor escala, dels Germans Musulmans” (Barreda Javier, 2012).

En els anys 40, el sindicalisme independent liderat per intel·lectuals d’esquerra va tenir una gran difusió per no seguir els esquemes del Wafd²⁷ i els Germans Musulmans. Amb el règim de Nasser, aquest moviment es va debilitar, però serà durant l’època de Sadat i Mubarak que patirà una forta repressió²⁸, amb l’objectiu que els moviments socials no aconseguen tramcar cap teixit social de protesta.

Els treballadors desconfien dels partits polítics autoritzats pel règim i dels diferents moviments socials en general. Però, el 2007, trobem un punt d’inflexió en aquesta dinàmica d’afebliment del moviment obrer: els treballadors de Mahalla al-Kubra iniciaran una sèrie de trobades amb treballadors de diferents sectors per començar a organitzar un sindicat independent.

Al 2008, aquest treballadors participaren en el Sisè Fòrum Social de El Caire²⁹, on va sorgir la iniciativa de convocar una Vaga General (fet que no es donava des dels anys 40). El dia de la Vaga General va ser el 6 d’abril del 2008, que s’iniciava a Mahalla al-Kubra. La vaga va ser un èxit sense precedents, no se sap realment si l’èxit va ser produït per la creença de necessitar fer una vaga, o per tota la campanya repressiva que Mubarak va anunciar pel dia 6 d’abril.

Barreda, Javier (2012): “Origen, evolución y caída del régimen de Mubarak”. *Sociología Histórica*, Num.1, pp.109-150.

²⁷ Partit polític egipci fundat després de la I Guerra Mundial. Va ser un partit molt popular i influent durant els anys 1920-1930. Tenia un caràcter nacionalista i lliberal.

²⁸ El Centre de Serveis Sindicals i pels Treballadors va ser tancat pel govern l’any 2007.

²⁹ Esdeveniment amb col·laboradors trotskistes i membres dels Germans Musulmans.

2.2.3.3-Els joves i la protesta política

La difusió de la crida a la Vaga General del 6 d'abril del 2008 va ser a través de la pàgina de Facebook, que contava amb 70.000 seguidors i que després d'aquell esdeveniment passaria a anomenar-se: Moviment del Joves del 6 d'abril. Va ser així com els joves egipcis van a passar a ser protagonistes actius de la vida política.

Internet suposava, i suposa en l'actualitat, un trencament dels mitjans de control sobre la informació. Javier Barreda cita les paraules de Hossam Hamalawy³⁰: “no utilitzem internet per organitzar-nos. L'utilitzem per donar a conèixer el que estem fent sobre el terreny”.

Ja des del 2004, molts blogs egipcis comencen a fer ressò dels moviments de protesta de Kifaya, i la joventut es va començar a convertir en una categoria emergent (Barreda Javier, 2012). Blogs, Facebook, ... donaven a conèixer una realitat que no es donava a les cadenes televisives ni a la premsa escrita, i el propi anonimats d'Internet garantia una seguretat pels autors.

2.2.3.3.1-Jaled Said

El punt d'inflexió de la tolerància de la població egípcia amb el règim de Mubarak i els excessos dels cossos de seguretat, el trobem amb l'assassinat de Jaled Said. Aquest jove d'Alexandria, sense una filiació política coneguda, va penjar un vídeo a Youtube on figuraven policies venent drogues. El 6 de juny del 2010, dos dels policies del vídeo el van detenir en mig del carrer, per després apallissar-lo fins ocasionar-li la mort en ple carrer.

La fotografia de la cara desfigurada de Jaled Said va córrer per les xarxes, molt blogs tenien en les seves capçaleres la cara de Jaled Said, i es va crear la pàgina de Facebook “Tots som Jaled Said³¹”. Aquesta pàgina crearà un nou grup de moviment, degut a que

Barreda, Javier (2012): “Origen, evolución y caída del régimen de Mubarak”. *Sociología Histórica*, Num.1, pp.109-150

Rodríguez, Olga (2012): *Yo muero hoy: las revueltas en el mundo árabe*, Barcelona, Debate 1ªed.

³⁰ Activista socialista i un dels mes famosos “bloguers” (*Zarabway*) de l'escena política egípcia. Barreda, Javier (2012): “Origen, evolución y caída del régimen de Mubarak”. *Sociología Histórica*, Num.1, pp.109-150

el linxament de Jaled Said, sense motius polítics, va fer que la societat egípcia es veiés reflectida.

S'inicien marxes silencioses d'homes, dones i nens, tots vestits de negre, buscant les formes d'eludir la repressió policial, però també trobem manifestacions "clàssiques" com ara la del 25 de juny del 2010 a Alexandria. La manifestació del 25 de juny va congrega milers de persones i líders de partits i moviments polítics³², que junts cridaven: "*Tots som Jaled Said!*"; "*Avall l'estat policial!*"; "*Avall Hosni Mubarak!*"; "*Avall el règim!*"

La ràbia dels manifestants només va haver d'esperar un any, quan s'iniciaren les revoltes a Tunísia el 14 de gener del 2011. Amb el referent de Tunísia i el màrtir de Jaled Said, es va tenir la força per desafiar el règim de Hosni Mubarak, triant el dia 25 de gener del 2011, dia nacional de la policia: la Primavera Àrab a Egipte havia començat.

Rodríguez, Olga (2012): Yo muero hoy: las revueltas en el mundo árabe, Barcelona, Debate 1ªed.

³¹ Pàgina creada per Wael Gonayyen, executiu de Google.

³² Trobem a Mohammed Al-Baradei, Ayman Nur, Hamdín al-Sibahi, representants del 6 d'Abril i dels Germans Musulmans.

3-Internet per als moviments socials a la Primavera Àrab a Egipte

3.1-A mode d'introducció

Després de veure la situació egípcia en termes polítics, econòmics i socials en moments previs a la Primavera Àrab, a continuació abordaré el gruix del treball sobre la influència d'internet per fer caure el règim de Mubarak.

De fet, ja he presentat alguns indicis en els punts anteriors que giraven entorn a les protestes socials, com és la difusió de la Vaga General iniciada pels treballadors de Mahalla al-Kubra, el moviment de joves del 6 d'Abril i el cas de Jaled Said i tota la seva difusió a la xarxa. Per introduir el tema, abordaré la desconexió que va provocar Mubarak per tal de frenar l'onada de protestes, per així poder fer-nos una idea de la profunditat que suposa internet com a catalitzador de la Primavera Àrab egípcia.

Del 27 de gener a l'1 de febrer del 2011, Mubarak va deixar sense internet al 93% del país³³. Es va mantenir un proveïdor del grup Noor per connectar la borsa egípcia (però durant 2 dies va estar suspesa). Es van desconnectar les xarxes mòbils i la recepció satèl·lit d'Al-Yazeera .

La mesura va ser inútil³⁴ i molt costosa. Un estudi de la OCDE xifra les pèrdues en 90 milions de dòlars, a les quals hem d'afegir la paràlisi del sector turístic i empreses de telecomunicacions que van frenar la seva activitat laboral, del que s'estima unes pèrdues de 3 milions de dòlars diaris. Mubarak va veure el perill de les xarxes socials quan ja "havien passat del ciberespai a l'espai urbà" (Castells Manel, 2011). La població egípcia havia perdut la por i internet va seguir sent important per la connexió global, però no decisiu. És el moment en que Mubarak decideix utilitzar la violència i la intimidació.

3.1.2-Internet en termes globals al món

Les xarxes socials i l'ús d'internet per dur a terme actes de protesta o revolució no han estat únicament utilitzades a la Primavera Àrab. Internet com a eina per a la protesta ciutadana és un fet que es porta duent a terme en diferents punts del planeta en

Castells, Manel (2011): "La gran desconexión", *La Vanguardia*, dissabte 26 de febrer del 2011, pp.23

Castells, Manuel (2012): *Redes de indignación y esperanza*, Madrid, Alianza Editorial 1ªed.

³³ La desconexió va afectar 3.500 rutes BGP dels IPS egipcis.

³⁴ La població va seguir unida mitjançant xarxes *hackers*, utilitzant la xarxa de trucades internacionals per enviar missatges, ...

contextos diferents, així ens ho explica Manuel Castells en el seu treball. La necessitat a l'hora de realitzar qualsevol tipus de protesta ciutadana radica en la comunicació i la unió, dues variables vitals que mitjançant l'ús d'internet aconsegueixen convertir-se en un perfecte tàndem amb un únic recurs: internet. Per tant, internet dona resposta a unes necessitats socials a l'hora d'organitzar-se per protestar.

L'objectiu no és sempre l'enderroc absolut del govern vigent, com en el cas de les Primaveraes Àrabs. Com he dit al principi, hi ha realitats diferents a cada país i necessitats diferents. Per exemple, Greenpeace, en els anys 90, va coordinar moltes accions de protesta i informació als EEUU contra l'aprovació del Tractat de Lliure Comerç. Són simplement una sèrie d'accions d'una ONG ecologista per defensar la natura i la Terra. Però en altres contextos trobem el famós moviment 15-M³⁵, un moviment de caràcter molt crític i radical amb el sistema (degut a que vol canviar per complet un sistema per un altre) que va fer, i continua fent, un gran ús d'internet i les xarxes per aconseguir els seus objectius. La diferència d'aquests dos casos són els objectius, però l'eina utilitzada és la mateixa.

Internet s'ha popularitzat entre tota la població com a eina per a dur a terme protestes per les facilitats d'ús que aquest comporta. Per començar, un gran nombre de ciutadans tenen accés a internet des de casa seva, el mòbil, ... i en fan ús diari. La rapidesa que disposa internet actualment és en l'actualitat incomparable amb un altre recurs de comunicació, factor vital per a la organització de protestes. Com veurem més endavant en el treball, la rapidesa d'informació serà clau durant les mobilitzacions ciutadanes per evitar la repressió de les forces estatals.

El fet més curiós en temes globals és, com plataformes com ara Facebook o Twitter, les famoses xarxes socials, amb una intenció d'ociositat, han estat reconvertides pels moviments socials en plataformes de protesta activa. Segons Manuel Castells, aquestes

Castells, Manuel (2012): *Redes de indignación y esperanza*, Madrid, Alianza Editorial 1ªed.

Javaloy Federico, "Internet y los movimientos sociales: un informe psicosocial", Laboratorio de psicología social Universitat de Barcelona, http://www.ub.edu/dppss/lps/mov_soc.htm, (Consulta: diumenge 31 de agost del 2014)

³⁵ Moviment que neix a Madrid el 15 de maig del 2011 amb una acampada d'unes 40 persones a la Puerta del Sol a Madrid. Un moviment que volia trencar amb el bipartidisme a Espanya, amb les corporacions bancàries, l'economia financera i crear una democràcia més participativa. Aquest moviment, durant els mesos següents, es va expandir per tota Espanya i van sorgir moviments similars a tota Europa.

xarxes socials creen comunitats, i aquestes comunitats es basen en la camaraderia, “un mecanisme psicològic fonamental per superar les pors” (Castells Manuel, 2012), ja que la por és la limitació que tot individu ha de creuar per comprometre’s amb un moviment social.

De fet, s’actua de la mateixa manera que en les protestes dels segles passats, creant comunitats, compromisos, superant pors, unió, comunicació; la diferència en el segle XXI és que amb internet tot és possible des d’aquesta plataforma única, ja que conglopera les necessitats dels moviments socials. Però són les persones les que fan que internet es converteixi en un valuós recurs dels moviments socials en tot el planeta, i en especial, en aquest cas, en la Primavera Àrab.

3.2-Les eines de la revolució egípcia

L’estudi de Miryam Aouragh (entre altres autores), ja citada en la introducció, és crític amb la falta d’alguns autors en l’explicació del context egipci per entendre la revolució i donar més protagonisme a internet en retraïment als moviments socials. Les autores d’aquest estudi parteixen de l’idea que internet és una eina per dur a terme la revolució.

Per als activistes que estaven molt ben connectats, una eina essencial va ser Twitter³⁶ i Facebook. En el cas de Facebook, cal dir que, com a eina organitzadora és menor respecte a les reunions in situ, on es poden crear forts vincles i un reclutament més fidedigne i de confiança, encara que la comunicació via internet és molt més ràpida i permet l’anonimat.

Les autores analitzen que la major part de l’organització per a la revolució es va realitzar fora de les xarxes socials, un fet difícilment observat. Per a l’ocupació de la plaça Tahrir es van realitzar un seguit de reunions, en petits salons, de forma constant, entre moviments de joves, treballadors i Germans Musulmans. També decidien la ubicació de diferents llocs de protestes, que eren zones properes a mesquites o barris obrers molt poblats.

Aouragh, Miryam (2011): “The Egyptian experience: sense and nonsense of the internet revolution”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1344-1358

Castells, Manuel (2012): *Redes de indignación y esperanza*, Madrid, Alianza Editorial 1ªed.

³⁶ 1,5 milions de tweets relacionats amb Egipte durant la primera setmana de la revolta del 2011.

La incapacitació d'internet³⁷, realitzada per Mubarak, no va tenir el resultat esperat per aquests motius: internet era una eina, però no el pilar bàsic de la revolució, tal com analitzen les autores. A més, aquesta desconexió va tenir dues lectures molt rellevants per a la revolució per part de la població egípcia: per un costat, es va veure com un punt de debilitat del govern, que es veia realment amenaçat, i això va donar forces a continuar endavant la revolució. Per un altre costat, la població que seguia la revolució des de la xarxa va sentir que era el moment de sortir al carrer.

3.2.1-Mitjans de comunicació i internet: periodisme ciutadà

Les autores consideren que, durant la revolució, es va crear una sincronització entre els mitjans de comunicació convencionals (Al-Jazeera, BBC...) i les xarxes socials. Un fet clau en aquesta sincronització és l'atac a la seu d'Al-Jazeera a El Caire, quan van ser detinguts els periodistes i revocats els seus passes de premsa per cobrir la revolució egípcia. L'única forma que es tenia per donar cobertura en el terreny, per part de la premsa internacional, eren les fonts d'internet interactives³⁸. Les autores citen a Hossam el Hamalawy i la seva visió de la força real d'internet, que considera que radica en els propis mitjans de comunicació, degut a que utilitzen internet com a font internet d'informació.

Per als activistes i els periodistes, Twitter en particular, es converteix en un nexa d'unió i informació. Durant el tancament de la cobertura mediàtica de la revolució, activistes com Amr Gharbeia s'encarregaven de donar la cobertura mediàtica als mitjans internacionals que tenien revocats els passes de premsa.

Cal destacar la importància de la telefonia mòbil per la seva ubiqüitat. Les càmeres dels telèfons mòbils proporcionen una rica font d'informació, tal i com citen les autores del treball; a més, les autores citen a l'activista Ramy Raouf, qui va construir un campament de mitjans de comunicació ciutadana a la plaça Tahrir: construït amb dues tendes de campanya per a cinc o sis amics que feien de tècnics amb els seus ordinadors portàtils,

Aouragh, Miryam (2011): "The Egyptian experience: sense and nonsense of the internet revolution", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1344-1358

³⁷ Va incapacitar més l'aspecte de periodisme ciutadà però no l'esperit de mobilització ciutadana.

³⁸ Facebook, Twitter, Youtube, Blogs, ...

lectors de memòria, discos durs, ... Tenien tots els mitjans necessaris per poder realitzar una cobertura mediàtica de la revolució via internet³⁹.

Dins d'aquest punt sobre el periodisme ciutadà, he de citar l'estudi de Lali Sandiumenge sobre la importància que tenen els blogs a l'hora d'informar. Els blogs egipcis estaven molt marcats políticament i havien sorgit amb un objectiu activista, a diferència d'altres indrets del món àrab. Els blogs expressen una necessitat de llibertat d'expressió i es converteixen en autèntics diaris digitals; la informació ocultada pel govern sortia a la llum a través d'internet, en aquest cas mitjançant la plataforma dels blogs.

Són nombrosos els activistes egipcis amb blogs, entre ells destacar: Hossam el Hamalawy (ja citat anteriorment), Amr Gharbeia, Rasaha Gadda, ... una llarga llista de ciutadans que van exercir d'autèntics periodistes abans de la revolució, durant la mateixa, i que actualment, continuen en actiu.

3.2.2-Reconceptualitzar: l'activisme en línia

Internet, que és fruit del capitalisme, en el cas de la Primavera Àrab ha tingut un efecte dual: desenvolupa al país en termes tecnològics, per tant genera riquesa, però alhora el desfavoreix en termes d'organització i contacte social. "Internet no és un subjecte amb les seves característiques independents, sinó que és un objecte format per un entorn social on està incrustat" (Miryam Aourah, 2011).

Ja durant els anys previs a la revolta àrab, els joves egipcis van demostrar el potencial d'internet. El punt d'inflexió va ser quan els activistes que ja estaven preparats per dur a terme la revolució, van tenir la capacitat o l'eina necessària per mobilitzar grans contingents humans: situar en diversos punts enfrontaments amb la policia per dividir les forces del govern en diferents sectors i així poder atacar punts claus o estratègics, com la plaça Tahrir.

Aouragh, Miryam (2011): "The Egyptian experience: sense and nonsense of the internet revolution", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1344-1358

Sandiumenge, Lali (2012): *Guerrillers del teclat: la revolta dels bloguers àrabs des de dins*, Barcelona, La Magrana 1ªed.

³⁹ Publicaven en anglès i en àrab.

En un context de protesta que equival a detenció, tortura o mort, internet es converteix en una eina extraordinària, però no deixa de ser una eina, tal com comenten les autores del treball. Una eina que necessita d'una experiència política (els activistes) per fer-la funcionar. Es generen noves estructures d'internet per a l'activisme polític: hi havia una direcció política difusa que prenia les decisions, amb dues virtuts clares: estaven al marge dels controls de l'autoritat i no van caure en els estigmes ideològics per a la mobilització. La protesta era un corrent nou que només demanava un canvi. Internet provoca la "reconceptualització" de l'activisme, de fet, una altra autora que abordaré més endavant, utilitza el terme de reconsiderar la teoria de la mobilització per tractar aquest tema.

3.3-Sobre la rellevància de les xarxes socials: Facebook i Twitter

El catedràtic en història contemporània, Antoni Segura, analitza de forma breu la rellevància de les xarxes socials i les noves tecnologies per al desenvolupament de la revolta egípcia. Destaca en la seva crítica que no es pot atribuir la totalitat del sorgiment de les revoltes egípcies a les xarxes socials, a diferència de l'opinió dels periodistes. En especial, la seva crítica gira entorn als mitjans de comunicació, en donar un protagonisme excessiu a internet i a les noves tecnologies.

De totes formes, admet que les noves tecnologies i les xarxes socials van contribuir enormement a difondre la protesta, dels quals destaca tres grups fonamentals: la coalició nacional pel canvi, el Moviment 6 d'Abril i Tots som Jaled Said⁴⁰.

A diferència d'altres indrets de la Primavera Àrab, Egipte presenta una peculiaritat, que Antoni Segura ens destaca, sobre l'ús de les xarxes socials: a la resta de països, el pes recau sobre la població jove principalment; en canvi a Egipte, les dades ens mostren que al 2011 la població adulta feia més ús de les xarxes socials que la població jove egípcia.⁴¹

Segura, Antoni (2013): Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los rehenes de 1979 a la Primavera Árabe, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.

Rivera, Javier (2011): "¿Revolución Facebook?", *Teknokultura*, Num.1, vol.8, pp.125-128

⁴⁰ Al 2011, ja disposava de més de 350.000 seguidors.

⁴¹ L'ús d'internet en la població d'edats compreses entre 18-29 anys és del 27%; en canvi, en la franja d'edat de població adulta d'entre 30-49 anys és del 33%.

De totes formes, com he dit, considera que les xarxes socials han tingut un paper determinant, però no expliquen el sorgiment de les protestes. Els punts on Antoni Segura dóna més rellevància són els contextos de tots els moviments socials que, en els anys anteriors, ja s'estaven forjant i consolidant, com ara el moviment Kifaya, els Germans Musulmans, la vaga de Mahalla al-Kubra (explicats en el capítol anterior), ... i com a catalitzador cita l'assassinat de Jaled Said i el moviment que sorgeix entorn aquest crim.

L'autora Miryam Aouragh (entre d'altres autores)⁴² destaca, com el ja citat Antoni Segura, la falta de context a l'hora d'explicar la revolució egípcia. Critiquen la visió que sense les empreses com Facebook o Twitter, de tall occidental, mai hagués sigut possible la revolució. De fet, segons interpreten en el seu estudi, un punt d'inflexió va ser el frau electoral del 2010, on la població egípcia va percebre de forma clara que la dissidència seria l'única forma de poder assolir el canvi que la població desitjava.

3.3.1-L'implicació de Facebook:

Antoni Segura o Miryam Aouragh no són els únics autors en ser crítics amb la rellevància real d'internet i les noves tecnologies. Javier de Rivera també és crític amb els mitjans de comunicació i el seu esforç en vincular les revoltes a les xarxes socials.

El seu estudi parteix en primera instància en detectar el nombre d'usuaris que hi ha a Facebook per valorar la transcendència de les xarxes socials per a la revolta egípcia. En els resultats, ens presenta que el nombre d'usuaris a Facebook l'any 2011 és de 5,6 milions, que representa el 7% de la població egípcia. De fet, afirma que la presència de Facebook és un "fenomen marginal"⁴³ (Rivera Javier, 2011).

Aouragh, Miryam (2011): "The Egyptian experience: sense and nonsense of the internet revolution", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1344-1358

Barreda, Javier (2012): "Origen, evolución y caída del régimen de Mubarak". *Sociología Histórica*, Num.1, pp.109-150

Rivera, Javier (2011): "¿Revolución Facebook?", *Teknokultura*, Num.1, vol.8, pp.125-128

⁴² Són estudis coordinats entre diferents autors: Miryam Aouragh (Universitat d'Oxford); Anne Alexander (Universitat de Cambridge).

⁴³ Aporta una sèrie de dades d'interès respecte als seguidors de diferents pàgines de Facebook: les Forces Armades d'Egipte (745.000 seguidors); Tots Som Jaled Said (més de 100 mil seguidors); diferents pàgines d'oposició al règim de Mubarak (amb menys de 50.000 seguidors), ...

Afirma que Facebook⁴⁴ no permet “l'establiment de dinàmiques d'auto-organització ni genera un espai per a l'emergència de noves sensibilitats polítiques” (Rivera Javier, 2011). Conclou que la força social de Facebook radica en el seu potencial informatiu i no pas organitzatiu, com han intentat fer veure els mitjans de comunicació. Semblant a l'opinió de Javier Barreda quan cita en el seu estudi les paraules de Hossam Hamalawy: “no utilitzem internet per organitzar-nos. L'utilitzem per donar a conèixer el que estem fent sobre el terreny”.

3.3.2-L'implicació de Twitter

Twitter és un servei de microblogging llençat al mercat l'any 2006 pels mateixos creadors del servei Blogger. Es basa en escriure missatges de text no superiors als 140 caràcters i de fàcil difusió. És un sistema pensat originàriament per a l'ús amb la telefonia mòbil, però molts usuaris utilitzen Twitter a través del seu servei Web.

El funcionament de Twitter consisteix en “seguir” a altres usuaris i no implica reciprocitat, per tant hi ha un conjunt d'usuaris amb milions de seguidors, mentre que la majoria d'usuaris només tenen una desena de seguidors.

A partir del 2010, Twitter va enregistrar més de 175 milions d'usuaris, i el març del 2011 es comptabilitzaven més d'1 bilió de tweets enviats per setmana. L'ús canvia depenent dels usuaris: comunicació entre amics, apropar-se a celebritats, cercar notícies d'informació, ... La naturalesa no recíproca de Twitter fa que funcioni més com una xarxa d'intercanvi d'informació que no pas com una xarxa social, com seria Facebook o Blogs.

3.3.2.1-Revolució Twitter?

L'autor Gilad Lotan té l'intenció, en el seu estudi sobre Twitter, de veure el paper que juguen els diferent actors durant els esdeveniments de la Primavera Àrab. Per veure la seva implicació, primer citaré els 12 tipus d'actors que ell classifica en el seu treball. Són: els principals mitjans de comunicació, noves organitzacions de mitjans de

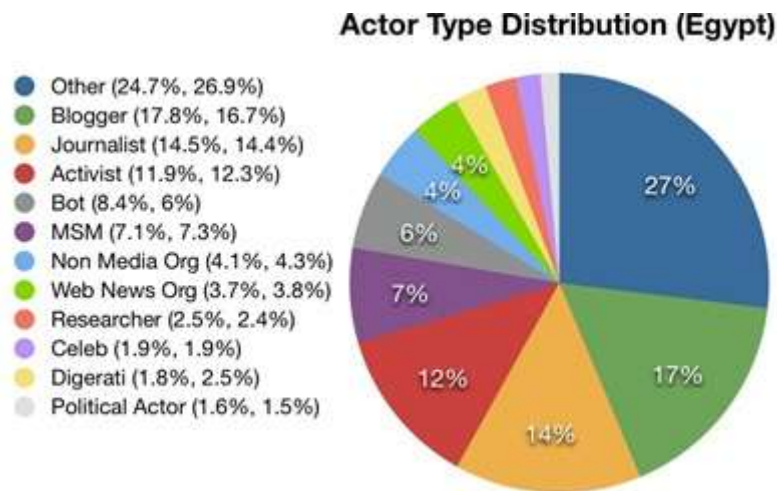
Lotan, Gilad (2011): “The revolutions were tweeted: information flows during the 2011 Tunisian and Egyptian Revolutions”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1375-1405

Rivera, Javier (2011): “¿Revolución Facebook?”, *Teknokultura*, Num.1, vol.8, pp.125-128

⁴⁴ Facebook no permet verificar els comptes, per tant no podem saber la procedència real de la pàgina en qüestió.

comunicació, Non-Media⁴⁵, periodistes, Bloggers, activistes, Digerati⁴⁶, polítics, celeritats famoses⁴⁷, investigadors, Bots⁴⁸ i, per últim, altres⁴⁹.

L'autor presenta els resultats de forma gràfica, tot i que tenen unes limitacions importants, que es reconeixen en el seu estudi. Afirmar donar una visió molt sesgada de tot el flux d'informació que circula via Twitter, ja que només analitza el 10% de fluxos més grans.

Font: Lotan, Gilad (2011): "The revolutions were tweeted: information flows during the 2011 Tunisian and Egyptian Revolutions", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1375-1405

Suposa que els comptes de Twitter d'empreses, corporacions, ... juguen un paper diferent respecte els individuals, ja que representen la visió oficial d'un conjunt⁵⁰. El resultat de l'estudi mostra com el 70,7% dels actors són de caràcter individual, tal i com es mostra en el següent gràfic:

Lotan, Gilad (2011): "The revolutions were tweeted: information flows during the 2011 Tunisian and Egyptian Revolutions", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1375-1405

⁴⁵ Grups, empreses o organitzacions que no tenen perquè estar orientats a les notícies.

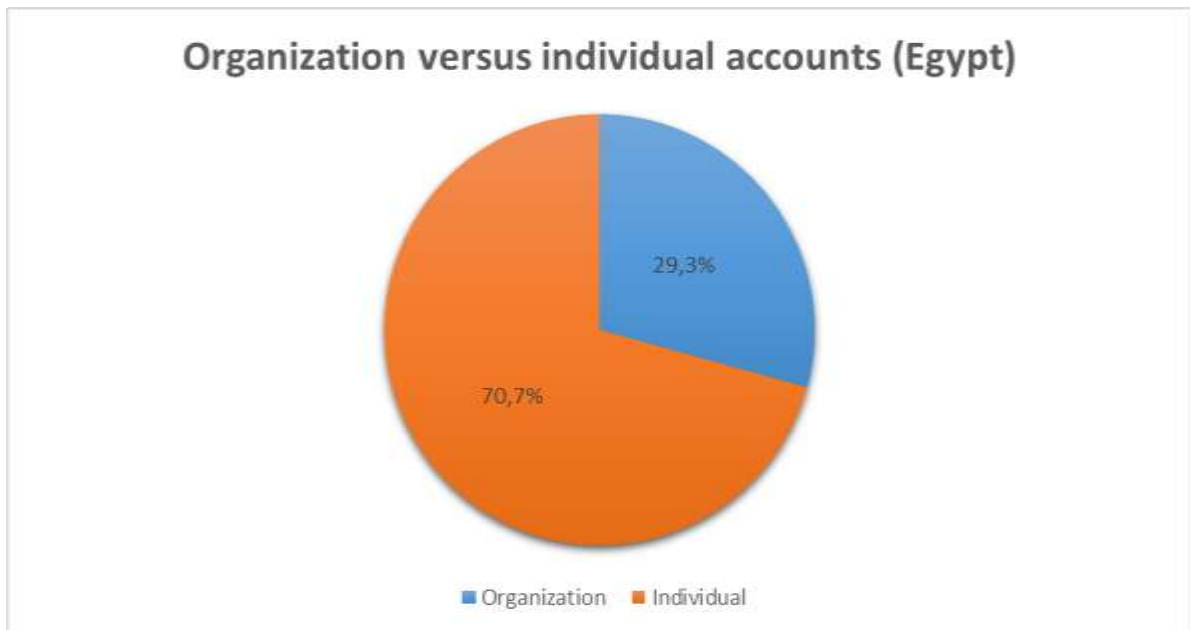
⁴⁶ Persones que utilitzen les noves tecnologies per expressar-se com a individus individuals, i que disposen d'una gran influència.

⁴⁷ Persones famoses alienes a raons tecnològiques, polítiques o activistes (exemple: actors de cinema).

⁴⁸ És un programa informàtic que imita el comportament humà i realitza tasques de publicació.

⁴⁹ L'autor es refereix als comptes que no encaixen en cap de les categories anteriors.

⁵⁰ En aquest conjunt es situen els MSN, No-Media, organitzacions, webs de notícies i Bots. La resta de tipus d'actors són considerats individuals.

Font: Lotan, Gilad (2011): “The revolutions were tweeted: information flows during the 2011 Tunisian and Egyptian Revolutions”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1375-1405

Els comptes d’organitzacions acostumen a estar gestionats de forma estratègica i els tweets, en conseqüència, han d’estar redactats de forma més polida i gramaticalment més correctes. A part, els seguidors acostumen a ser majors respecte els individuals, i pugen tweets amb major freqüència.

Els resultats finals als que arriba l’autor són la construcció d’informació de forma conjunta de notícies en Twitter per activistes, juntament amb periodistes i bloggers. “Twiteer suporta la conversa distribuïda entre els participants i el periodisme” (Lotan Gilad, 2011⁵¹). La Primavera Àrab egípcia congrega una gran quantitat de persones interessades, que l’autor les divideix en tres categories: persones connectades directament amb l’incident (en aquest cas la revolta egípcia), ja siguin familiars, expatriats, ... que volen estar al corrent de la situació. Els MSN que volen conèixer els esdeveniments sobre el terreny per així poder donar una cobertura mediàtica idònia. I per últim, les persones o els lectors aliens que volen estar al corrent de la situació.

⁵¹ Lotan, Gilad (2011): “The revolutions were tweeted: information flows during the 2011 Tunisian and Egyptian Revolutions”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1375-1405

3.4-L'ús dels mitjans socials a la Primavera Àrab

L'autora d'aquest estudi, Nahed Eltantawy, considera essencial i eficaç el paper que juguen els mitjans socials per la revolució egípcia. Considera, com la resta d'autors de caire acadèmic, que no es pot atribuir o afirmar que la revolta sigui d'internet, encara que és un gran protagonista que conflueix amb una població motivada.

Els egipcis tenien accés a les xarxes socials degut a la política del govern de modernitzar el país, per així ampliar la seva capacitat tecnològica i informativa. Internet era una important eina de desenvolupament socioeconòmic⁵².

Ja a partir del 2000 es van començar a crear Blogs egipcis per a abordar temes crítics. En un, inici les publicacions dels Blogs es feien en llengua anglesa⁵³, però es va començar a desenvolupar un software àrab provocant la proliferació de Blogs àrabs i, en conseqüència, apropant un públic més nacional o autòcton. A mesura que creix la blogoesfera egípcia, molts activistes comencen a utilitzar Facebook, Flickr, Twitter, telèfons mòbils, ...

L'autora, com altres autors ja citats en aquest treball, marca un punt d'inflexió en el ciberactivisme a l'any 2008, quan es crea la pàgina de Facebook per promocionar la Vaga General de Mahalla al-Kubra⁵⁴. Encara que la vaga fou reprimida pel govern, va ensenyar als activistes una valuosa experiència⁵⁵ per als futurs fets del 2011. Tot va ser possible gràcies a que un seguit d'activistes individuals, amb coneixements dels recursos dels mitjans de comunicació socials, van donar vida a la revolució egípcia, com els casos ja citats de la pàgina de Facebook "Tots som Jaled Said", una pàgina creada per donar a conèixer l'assassinat d'aquest jove. Amb el temps, la pàgina es va convertir en un lloc al ciberespai de denúncia contra Mubarak, de debats polítics, ...

Aouragh, Miryam (2011): "The Egyptian experience: sense and nonsense of the internet revolution", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1344-1358

Eltantawy, Nahed (2011): "Social media in the Egyptian Revolution: reconsidering resource mobilization theory", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1207-1224

⁵² A partir del 1999 hi ha iniciatives governamentals que inclouen l'accés a internet gratuït, ordinadors de baix cost i l'expansió de centres d'accés a internet.

⁵³ Molts Blogs importants segueixen publicant en anglès amb la intenció de fer saber al món sencer el que succeeix.

⁵⁴ 70.000 seguidors. (Eltantawy Nahed, 2011)

⁵⁵ Internet incorpora velocitat de comunicació i interactivitat, recursos que falten en les tècniques de mobilització tradicionals de pamflets, cartells, ...

3.4.1-Figures emblemàtiques de les xarxes

Mohamed el-Baradei⁵⁶ va ser una de les figures principals en fer ús de les xarxes socials per comunicar-se amb els seus seguidors i poder difondre informació. Al marge de la seva pàgina personal a Facebook i Twitter, el-Baradei va disposar de grups de suport com ara l'Associació Nacional pel Canvi, de diverses pàgines de Facebook que divulgaven la seva figura, ... L'autora cita una frase de el-Baradei en un diari australià l'any 2010 que diu: *“el temps només depèn de quan la gent sigui capaç de desfer-se d'aquesta cultura de la por que el règim ha creat”* (Eltantawy Nahed, 2011). Mohamed el-Baradei representava un canvi polític a Egipte, i les xarxes socials en feien ressò⁵⁷.

Una altra figura que ens cita l'autora Nahed Eltantawy és Omar Afifi⁵⁸. Des del seu exili als Estats Units, Omar Afifi va continuar promovent l'assessorament als egipcis, però aquest cop des de les noves tecnologies (internet): va utilitzar Youtube, Facebook, Twitter, ... explicant als egipcis com podien fer la seva pròpia revolució (la Primavera Àrab a Tunísia ja havia començat). El més curiós, segons l'autora d'aquest treball, és el nombre de detalls que fa Afifi en la seva divulgació d'idees al ciberespai, en el sentit d'arribar a posar data per a la revolució i tot el material necessari que calia portar, posant èmfasi en l'idea de manifestació pacífica.

Altres figures sense rostre són els joves egipcis⁵⁹ que, durant els anys previs, no paraven d'intercanviar informació diversa a través de Facebook, Twitter... factors que també van donar vida a la revolució. Com els seus homòlegs tunisians, aquests joves solien oferir orientació en l'ús de les noves tecnologies per escapar de la sistemàtica vigilància del govern, com establir barricades als carrers per a la lluita urbana, ...

3.4.2-Durant la revolució

A part del vist fins ara de com les xarxes cohesionen els moviments socials d'oposició, internet ofereix, per la seva velocitat, unes virtuts molt importants durant els transcurso

Eltantawy, Nahed (2011): “Social media in the Egyptian Revolution: reconsidering resource mobilization theory”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1207-1224

⁵⁶ Futur vicepresident interí d'Egipte (2013); Director General de l'Agència d'Energia Atòmica d'Egipte (1997-2009), va formar part de l'oposició política a Mubarak; Premi Nobel de la Pau l'any 2005.

⁵⁷ Un exemple de pàgina de Facebook: “el-Baradei per a la presidència”.

⁵⁸ Antic policia egipci convertit en activista. L'any 2008 escriu un llibre assessorant als egipcis de com evitar la brutalitat policial. El llibre va ser prohibit, i es va haver d'exiliar als Estats Units per reiterades amenaces.

⁵⁹ El Moviment 6 d'Abril depenia de Facebook.

de la protesta. Aquestes virtuts són la difusió de la variabilitat de la seguretat durant el transcurs de la protesta, sortides i cerca d'auxili, ... a part de reflectir al món sencer el transcurs de la protesta. L'autora cita diferents tweets que s'utilitzaven durant la protesta, aquests són: “@mfatta7 gas lacrimogen; @mfatta7 que m'asfixio; @mfatta7 estem atrapats dins d'un edifici; @mfatta7 vehicles blindats a fora; @mfatta7 seré arrestat!!!; @mfatta7 ajut ens estem ofegant; @mfatta7 Ikve ha estat durament colpejat, ...” (Eltantawy Nahed, 2011).

L'autora considera que en una protesta tradicional, la manera per demanar auxili seria mitjançant un fax, trucant per telèfon o la retransmissió televisiva; pel fet de retransmetre l'ajut via missatge (tweet), molts activistes egipcis van aconseguir reduir els temps de resposta i augmentar així la seguretat personal mitjançant l'ús de la telefonia mòbil.

Altres activistes, com he dit, utilitzaven les xarxes (Facebook i Twitter) per denunciar i captar l'atenció a nivell internacional⁶⁰. Es van publicar, minut a minut, fotografies i vídeos de tortures policials a manifestants. De fet, quan el govern de Mubarak va prohibir la cobertura mediàtica a Tahrir als mitjans de comunicació internacionals⁶¹, els activistes, mitjançant les xarxes, es van convertir en autèntics periodistes, inclús durant l'apagada del ciberespai per Mubarak (citada anteriorment).

3.4.3-Reconsiderant la teoria de la mobilització

L'autora conclou amb la idea que no es pot qüestionar la importància dels mitjans de comunicació, en aquest cas, internet durant les revoltes àrabs. Els activistes estaven molt ben connectats ja des del 2009, realitzant diferents debats, organitzant-se, planificant accions, ... res de nou, segons l'autora, en termes de protesta tradicional. La diferència radica en la forma o els mitjans utilitzats: via en línia. Això suposa un valuós nou recurs per a la mobilització col·lectiva, ja que proporciona rapidesa en rebre i difondre informació, va ajudar a crear vincles més estrets entre els activistes, la

Eltantawy, Nahed (2011): “Social media in the Egyptian Revolution: reconsidering resource mobilization theory”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1207-1224

⁶⁰ Exemple de tweet: “urgent: sol·licitar a tota Europa i Estats Units tweets en #Jan25 i que els seus mitjans cobreixin #EGYPT ara”. (Eltantawy Nahed, 2011)

⁶¹ Un esforç per impedir que les notícies sortissin fora de les fronteres nacionals d'Egipte.

interacció entre manifestants amb altres manifestants, i també, la interacció de manifestants amb els espectadors mundials⁶².

La revolució egípcia mostra les possibilitats que ofereixen internet i les noves tecnologies per a la mobilització a gran escala i per donar-se a conèixer a tots els indrets del món. Això implica una reconsideració sobre la teoria de la mobilització, segons l'autora, per arribar a comprendre la revolució egípcia. “Degut a la seva ubiqüitat i el seu potencial per comunicar missatges a un públic massiu, mundial i global” (Eltantawy Nahed, 2011). Aquestes tecnologies es veuen com un recurs important i essencial per a l'acció col·lectiva i el canvi social. És, doncs, molt important començar a tenir present aquests recursos i variables en les actuals teories de les mobilitzacions tradicionals, que es veuen superades pels avenços tecnològics del segle XXI.

3.4.4-La dimensió social dels mitjans socials: l'individu

L'autor Albrecht Hofheinz considera en el seu estudi que cal reconèixer internet i les xarxes socials com un objecte que va més enllà de les relacions d'ociositat⁶³. Facebook és una plataforma que des del 2009 ha anat augmentant de forma considerable en tot el context àrab, situant-se en el segon lloc més popular, després de Google.

L'ús inicial d'internet era una forma de mantenir relacions socials i entreteniment, però Egipte⁶⁴, per exemple, és el país on més Blogs activistes s'han detectat. Estem parlant doncs, d'un canvi d'actitud front l'ús d'internet i d'un canvi d'actitud front l'autoritat.

L'autor destaca que cal fer un estudi sobre els actors individuals de les xarxes, que són aquells que decideixen que s'envia i reenvia, ja que es converteixen, aquests individus, en elements de la construcció d'un contingut cognitiu i normatiu. Per tant, l'estudi ha de ser l'individu i no internet (hipòtesi de l'autor).

Eltantawy, Nahed (2011): “Social media in the Egyptian Revolution: reconsidering resource mobilization theory”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1207-1224

Hofheinz, Albrecht (2011): “Nextopia? Beyond revolution 2.0”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1417-1434

⁶² Interacció que genera simpaties a tot el món i per tant, pressions internacionals al règim de Mubarak.

⁶³ Periodisme polític, activisme ciutadà, ...

⁶⁴ Aquesta visió no vol dir que Egipte sigui l'únic país que disposi de Blogs activistes, però sí el país que més atenció ha despertat dins l'òrbita àrab.

En la hipòtesi de l'autor prima l'individu envers les xarxes. Planteja el fet que aquests individus estan adoptant un rol major respecte organitzacions, de fet en l'estudi de Twitter, hem vist com els actors individuals destaquen per sobre de les organitzacions, com per exemple la blogoesfera egípcia, que té un paper protagonista respecte a altres recursos.

3.4.5-Una perspectiva històrica des del segle XVIII

L'autor Albrecht Hofheinz realitza una comparativa històrica, o un anàlisi en temps històric, del protagonisme de l'individu dins de la cultura islàmica en els últims tres segles. Considera de continuació un aspecte de l'educació islàmica, el donar protagonisme a l'individu envers l'autoritat. L'exemple que ens cita és sobre la interpretació de la religió islàmica i de no ser dependents de les fonts secundàries ni dels mestres islàmics a l'hora de poder jutjar com a individus la veracitat del missatge que el sistema els entrega, en aquest cas l'islam, i en l'actual, el règim de Mubarak. Per tant, segons Albrecht Hofheinz, des de fa tres segles, la cultura islàmica ha fomentat el lliure pensador individual, que ha donat com a resultat o continuïtat la Primavera Àrab.

3.5-Revolució a Tahrir: unes dades diferents

En aquest capítol, el material utilitzat és l'estudi de Christopher Wilson (entre d'altres autors⁶⁵) sobre les dades digitals durant la revolució a la plaça Tahrir. L'estudi està realitzat mitjançant entrevistes (del 24 de febrer a l'1 de març del 2011), amb un total de 1.200 entrevistes, i la recopilació de dades enregistrades via Twitter. Ja els autors consideren que la visió està esbiaixada i que el resultat del seu estudi no pot ser considerat com a representatiu de la població de El Caire; igualment mostra una sèrie de

Hofheinz, Albrecht (2011): "Nextopia? Beyond revolution 2.0", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1417-1434

Lotan, Gilad (2011): "The revolutions were tweeted: information flows during the 2011 Tunisian and Egyptian Revolutions", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1375-1405

Wilson, Christopher (2011): "Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272

⁶⁵ Christopher Wilson (UNDP Oslo Governance Centre); Alexandra Dunn (Cairo Institute for Human Rights Studies).

dades útils que ens serveixen com a mirall per entendre l'ús d'internet durant la revolució.

Amb Twitter, com ja he comentat en punts anteriors, va ser una eina molt útil per coordinar les comunicacions de protesta. El *hashtag* més utilitzat durant la protesta va ser #jan25. Una recopilació de dades entre el 25 de gener i el 20 de març comptabilitza 675.714 *hashtags* amb #jan25, amb un total de 106.563 usuaris. Aquesta recopilació, segons els autors, té dues limitacions: la primera, que aquest *hashtag* no està complet i no se sap si realment tots estaven vinculats estrictament a la protesta. L'altra limitació gira entorn a que no es contemplen els *hashtags* fets en àrab.

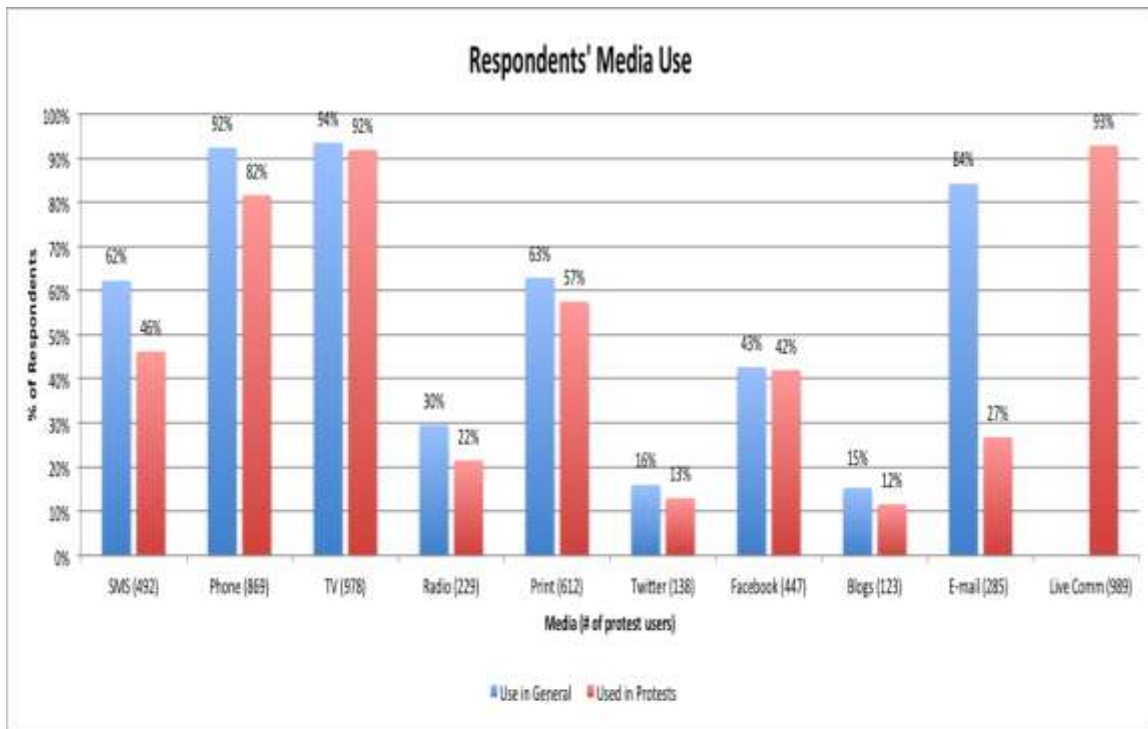
Les entrevistes realitzades són per esbrinar el tipus de coordinació que existia abans de la revolució i durant la revolució, els patrons d'aprenentatge i les habilitats que donaven suport a les activitats de protesta. Els resultats indiquen que Facebook⁶⁶ era important per a la coordinació durant els mesos i anys posteriors a la protesta, i molt important, essencial i simbòlic durant la protesta.

3.5.1-La comunicació local

El resultat de les entrevistes als usuaris sobre els mitjans de comunicació local dona uns resultats curiosos: els mitjans tradicionals, com ara el telèfon, televisió i mitjans impresos, superaven de forma considerable les xarxes socials, Blogs i correus electrònics, com podem veure en la següent representació gràfica:

Wilson, Christopher (2011): "Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set", *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272

⁶⁶ Una visió que ens contraposa Javier Rivera (explicat en un capítol posterior).

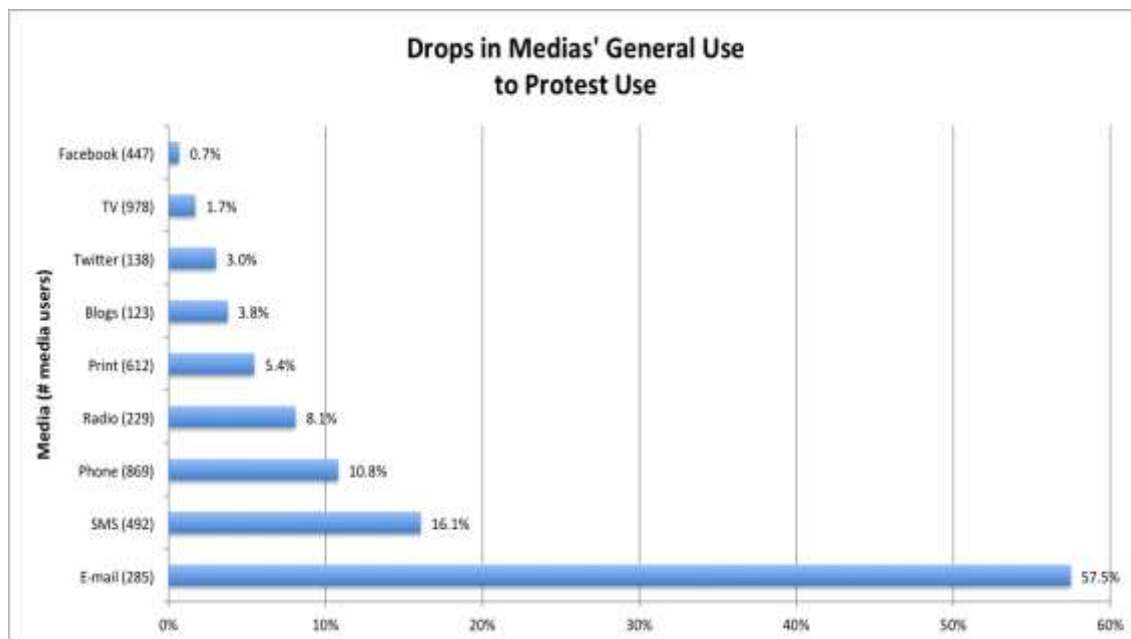

Font: Wilson, Christopher (2011): “Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272

Aquesta gràfica mostra el nombre d'usuaris, però no el grau d'ús. Els autors especulen sobre una possible censura intermitent, però que realment no pot explicar el baix nombre d'usuaris.

En la següent representació gràfica trobem el grau d'ús dels mitjans de comunicació, on trobarem uns resultats dispars respecte l'anterior gràfic⁶⁷:

⁶⁷ Wilson, Christopher (2011): “Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272

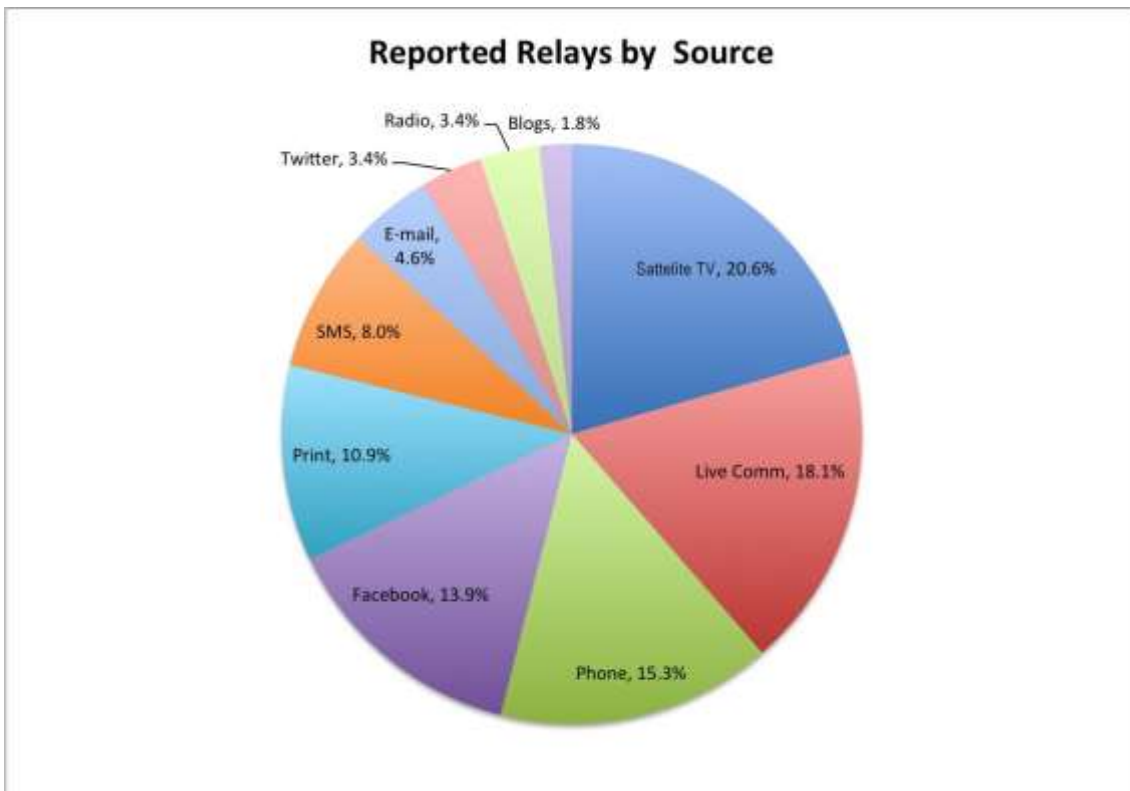
Font: Wilson, Christopher (2011): “Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272

Com podem veure, Facebook es troba al final de tot amb un 0,7%, seguit de la televisió i Twitter. Segons els autors, el gràfic mostra una distribució normal entre el 0,7% de Facebook i el 16,1% dels SMS, però naturalment, destaquen la punta que genera l’E-mail amb un 57,5%. L’explicació que els autors donen per justificar els resultats de l’E-mail és l’intermitent accés a internet.

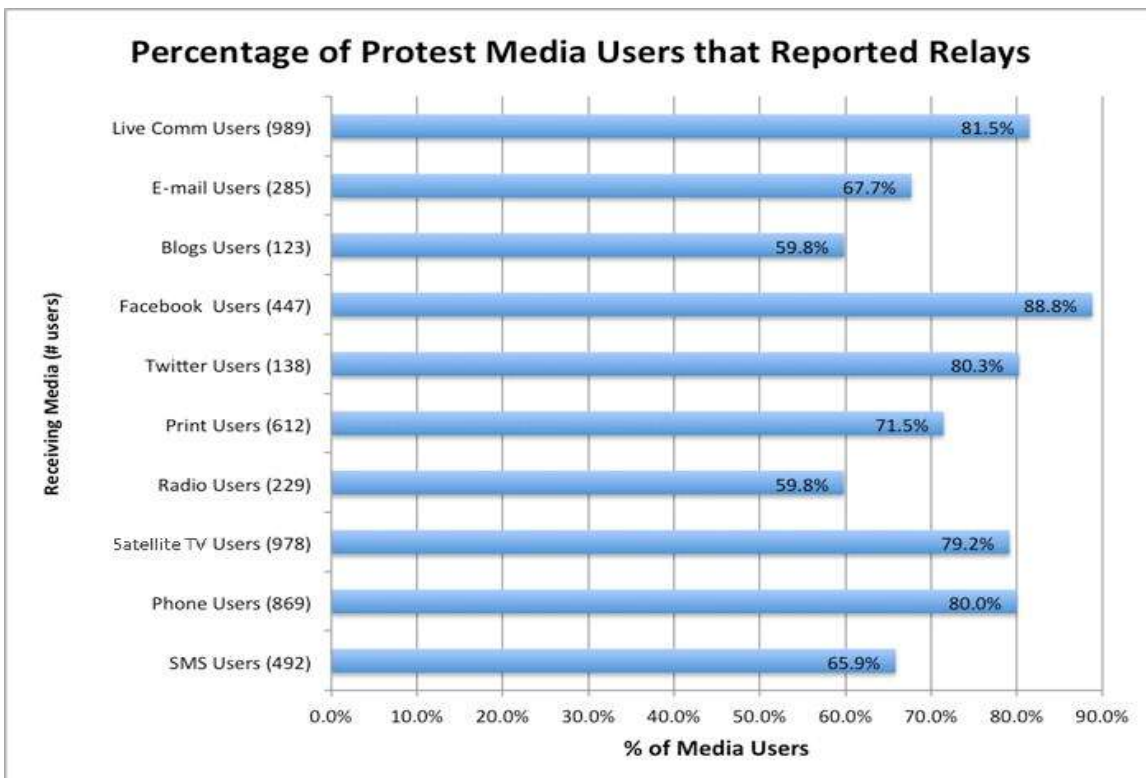
Els mitjans de comunicació individuals, com el telèfon i els SMS, ocupen la part superior d’ús, mentre que els mitjans socials sincrònics i la televisió via satèl·lit estan en la part inferior d’ús. Els autors suggereixen la següent hipòtesi: alguns mitjans de comunicació són molt adequats per a utilitzar-los en contextos dinàmics de protesta, encara que tinguin un nombre reduït d’usuaris.

Enquestats van afirmar divulgar informació rebuda per mitjans diferents a la font emissora. Aquesta pràctica rep el nom de “Relays” i, segons els autors, té unes “importantes implicacions de com entenem el paper dels mitjans digitals en els moviments de protesta i activisme digital, en termes més generals” (Christopher Wilson, 2011). Aquesta pràctica ens mostra com els mitjans digitals i els tradicionals funcionen en tàndem. En els següents gràfics⁶⁸ podem veure com funcionen aquests “Relays”:

⁶⁸ Wilson, Christopher (2011): “Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272

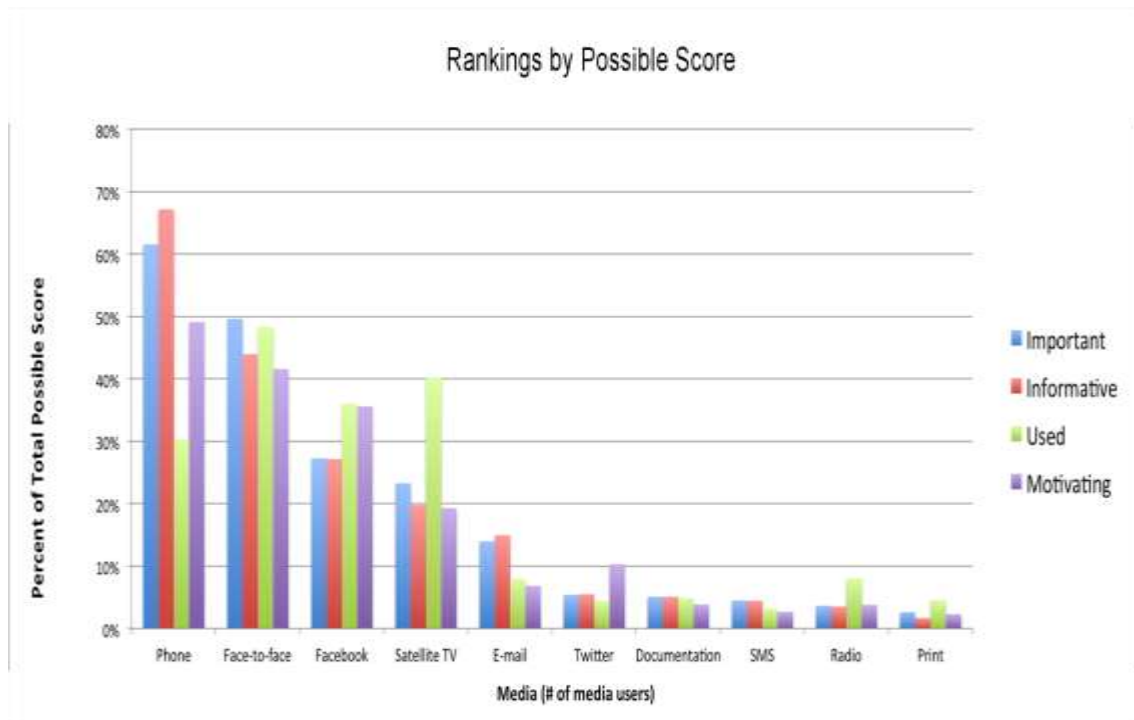
Font: Wilson, Christopher (2011): “Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272

Font: Wilson, Christopher (2011): “Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272

A continuació es va demanar als enquestats que classifiquessin els mitjans de comunicació en quatre grups: el que va ser més important per a la seva activitat de

protesta; el més informatiu respecte les protestes; el que van utilitzar més en relació a la protesta; el que més motivava a participar en la protesta. Les discrepàncies que els autors detecten venen donades per el grau d'utilització. El resultat és el següent⁶⁹:

Font: Wilson, Christopher (2011): “Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272

El que més s'utilitzà va ser els telèfons, com ens mostra aquesta gràfica. La lectura que realitzen els autors ve donada a que una trucada telefònica individual tendeix a ser més important, informativa i motivadora, en comparació a altres recursos.

Les conclusions a les que arriben els autors són que els mitjans de comunicació digitals no van ser el punt central de comunicació entre els egipcis; en canvi, els mitjans de comunicació tradicionals “eren una part integral del paisatge dels mitjans de comunicació” (Christopher Wilson, 2011). De totes formes, els autors reiteren que realment no poden arribar a una conclusió concreta al respecte, però reconeixen que el seu estudi és un pas important per veure quin paper real han tingut els mitjans de comunicació socials a Egipte.

⁶⁹ Wilson, Christopher (2011): “Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272

3.6-Reprimint les xarxes?

Considero interessant tancar el treball amb les idees de l'estudi de Quijano Yves sobre la repressió de les xarxes socials, què implica internet per a les revoltes àrabs i el que han après altres règims, com ara Síria, del succeït a Tunísia o Egipte.

L'autor analitza com en els últims anys, les forces policials han iniciat un aparell repressiu⁷⁰ sobre les xarxes socials, internet, ... Per exemple, les xarxes socials per a la repressió policial són útils com a font d'informació per poder obtenir dades sobre els militants de la revolta. L'autor considera que l'èxit de les primeres revoltes, com ara Tunísia o Egipte, ve donat pel retràs repressiu policial, i els joves egipcis en aquest cas, han tingut una "finestra d'oportunitat"⁷¹ (Quijano Yves, 2011).

Internet es va convertir realment en un lloc on buscar respostes a moltes preguntes. Segons l'autor, era el lloc de la política, degut a que en el món real, físic, no hi ha la possibilitat de crear un món alternatiu. Internet es converteix en aquest món alternatiu. Per part dels règims autoritaris seria molt complicat poder controlar la gran quantitat de fluxos d'informació que circulen per la xarxa diàriament.

Egipte ho va intentar tancant tots els servidors d'internet, ocasionant pèrdues milionàries a tot el país (esmentat en capítols anteriors)⁷². A més, el bloqueig de l'accés a internet, com ja he tractat, no va frenar les revoltes. La repressió de les xarxes no suposa bloquejar una paraula, suposa el bloqueig de la "paraula" en sí mateixa, de la pregunta, de la resposta, ... de totes les inquietuts, fet que s'escapa als òrgans repressius.

Segons l'autor, i altres que he anat abordant al llarg del treball, donar aquest protagonisme excessiu a les xarxes és menysvalorar els moviments socials que l'integren realment. A part, es dóna a aquestes xarxes uns poders que realment no disposen, un poder d'enderrocar règims autoritaris. Les xarxes, com diu l'autor, no deixen de ser un suport per a la comunicació.

Yves, Quijano (2011): "Las revueltas árabes en tiempos de transición digital. Mitos y realidades", *Nueva Sociedad*, Num. 235, pp 62-73

⁷⁰ Un exemple de repressió és dificultar l'accés a diferents llocs web.

⁷¹ Un punt decisiu a tenir en compte és l'augment de la "cultura de xarxa" entre els joves àrabs.

⁷² L'economia financera impedeix el tancament prolongat de la xarxa.

A més, segons l'autor, si s'ha de donar un protagonisme real a un suport de comunicació, aquest no ha de ser internet, sinó els mitjans televisius que reuneixen milions d'espectadors cada dia.

Però, com molt bé remarca l'autor (i d'altres), cal entendre el paisatge social d'Egipte per entendre les revoltes, deixant enrere falsos protagonismes de les xarxes socials. Els protagonistes han estat els egipcis, que han tingut la capacitat i l'enginy de crear de Facebook⁷³ i Twitter⁷⁴ autèntiques armes de lluita urbana. El que cal aprendre, segons l'autor, és: "l'apropiació d'aquestes noves tecnologies per part d'una joventut àrab ha efectuat la seva transició digital"⁷⁵ (Quijano Yves, 2011). Per tant, encara que els règims desitgin reprimir de forma utòpica les xarxes, el cohesionament real està format per persones, i no per Facebook o Twitter.

Yves, Quijano (2011): "Las revueltas árabes en tiempos de transición digital. Mitos y realidades", *Nueva Sociedad*, Num. 235, pp 62-73

⁷³ Una plataforma de contacte estudiantil.

⁷⁴ Una plataforma de micromissatgeria.

⁷⁵ Una transició que hem d'entendre semblant a la reconsideració de la teoria de la mobilització de Nahed Eltantawy.

4-Conclusions

Al llarg d'aquest treball hem vist diferents visions i diferents debats al respecte de l'ús d'internet a la Primavera Àrab egípcia. Els diferents autors han mostrat teories, dades i les seves conclusions, que a priori, el que puc dir és que encara falten estudis sobre les implicacions reals d'internet.

La gran majoria d'autors coincideixen en la seva crítica als mitjans periodístics occidentals en donar un excessiu protagonisme a internet durant la Primavera Àrab. No podem desmentir la seva implicació real, doncs tots els autors coincideixen en que internet i les xarxes socials com a Facebook i Twitter, han estat presents durant la revolta; el tema d'estudi és presentar com s'ha tractat la profunditat i la implicació de la presència d'internet durant la revolució egípcia.

És aquí on gira el debat en aquest treball, autores com Nahed Etantawy consideren de vital importància internet com a mitjà de comunicació per a les protestes, fins al punt de voler reconsiderar la teoria de la mobilització, deixant enrere els vells mitjans, com ara la "cartellística" i telèfon. Les teories sobre les mobilitzacions a Egipte per a protestar són nombroses, tenint com a nexa en comú internet, com eina de lluita i propaganda.

Però les dades d'altres autors mostren diferències significatives, en especial les de Wilson Christopher. També trobem a Javier Rivera, o Antoni Segura, qui ens mostra unes taules estadístiques als annexos que trenca la dinàmica de debat sobre l'ús de les xarxes. Cal repetir que l'estudi de Wilson Christopher, com ell mateix admet, està realitzat mitjançant entrevistes i que, realment mostra una visió molt segmentada de la realitat, però de totes formes els resultats s'han de tenir molt en compte, doncs trenca idees preconcebudes d'internet a Egipte. La millor forma de resoldre aquestes dicotomies presentades per Wilson Christopher són més estudis al respecte.

Coses en comú i conclusions que podem extreure de forma mitjanament sòlides són: internet com a eina de comunicació i no com a cohesionador; internet aglutina, no uneix, és un punt de reunió per als egipcis amb les mateixes inquietuds. S'utilitza de diferents formes, ja sigui per periodisme ciutadà, propaganda, convocatòries de manifestacions, lloc de denúncia, ...

El que està clar és que aquest mitjà no hagués donat lloc una revolta sense els moviments socials que l'acompanyaven. Internet existeix a nivell internacional i no trobem revolucions cada dia, hi ha un moviment que l'impulsa a ser arma de lluita,

degut a un context desfavorable i una xarxa de persones unides entre sí en el món físic que el fan funcionar. Tots els autors coincideixen en aquesta premissa: els protagonistes són els moviments socials; internet només és una eina.

Per acabar, dir que falten molts estudis encara, com per exemple, la importància de la blogoesfera. Hi ha alguns estudis preliminars en termes generals sobre l'òrbita àrab, però calen estudis molt més regionals sobre Egipte en concret, Tunísia, ... Estic al corrent de futurs doctorats que giren entorn aquest tema de la blogoesfera egípcia, però que encara haurem d'esperar uns anys per a que surtin publicats.

En els propers anys rebrem una onada de publicacions entorn internet i la primavera àrab per poder descobrir realment la seva implicació real, el paper que va jugar realment. Podem dir, a priori, que és important, doncs Mubarak va fer una apagada digital al país, per tant no podem menysvalorar aquesta mesura repressiva. Però de totes formes, hi ha dades que mostren variables contràries a analitzar i que no podem obviar, per tant, el debat segueix obert amb dues premisses ja citades: internet com a eina; i els protagonistes reals són els moviments socials. A partir d'aquestes dues idees han de sorgir els futurs estudis sobre la implicació real d'internet.

5-Annexos

Annex 1: Taules sobre les noves tecnologies i xarxes socials

Annex 1.1-Taula I

País	Telèfons mòbils (%) 1990	Telèfons mòbils (%) 2005	Telèfons mòbils (%) 2006	Cobertura (%) telèfon mòbil 2008	Càrrec de connexió (%) telèfon mòbil 2006-2008
Tunísia	s.d	57	72	100	4,1
Egipte	s.d	18	24	95	4,0
Líbia	-----	4	s.d	71	3,8
Bahrain	1	103	122	100	16,0
Iemen	0	9	9	68	6,0
Síria	0	15	24	96	5,7
Líban	0	28	27	100	47,0
Marroc	s.d	41	52	98	2,6
Jordània	s.d	30	78	99	0,0
Algèria	s.d	42	63	82	7,7
Aràbia Saudita	1	58	83	98	26,7
Qatar	8	88	112	100	54,9

Font: Segura, Antoni (2013): Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los rehenes de 1979 a la Primavera Árabe, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.

Annex 1.2-Taula II

País	Ordinadors personals (%) 2006-2008	Usuaris d'internet (%)	Abonats internet banda ampla (%)	Preu internet per mes (%) 2005	Bits per persona 2005
Tunísia	9,8	27,1	2,2	12,38	74,78
Egipte	3,9	16,6	0,9	4,97	49,40
Líbia	-----	5,1	0,2	-----	-----
Bahrain	74,6	51,9	14,2	30,23	579,43
Iemen	2,8	1,6	-----	10,93	0,32
Síria	8,8	17,3	0,1	13,97	0,90
Líban	10,2	22,5	5,0	10,00	81,08
Marroc	5,7	33,0	1,5	26,80	35,35
Jordània	7,2	27,0	2,2	11,14	57,94
Algèria	-----	11,9	1,4	9,41	4,98
Aràbia Saudita	68,3	31,5	4,2	21,33	33,29
Qatar	15,7	34,0	8,1	16,48	53,44

Font: Segura, Antoni (2013): Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los rehenes de 1979 a la Primavera Árabe, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.

Annex 2-Taules d'indicadors dels països àrabs

Annex 2.1-Taula I

País	Violació dels drets humans ⁷⁶ 2008	Llibertat de premsa ⁷⁷ 2009	Índex de Corrupció ⁷⁸ 2012	Índex de democràcia ⁷⁹ 2010
Aràbia Saudita	4	76,5	44	1,84
Algèria	3	49,6	34	3,44
Bahrain	2	36,5	51	3,49
Egipte	4	51,4	32	3,07
Jordània	4	31,9	48	3,74
Líban	3	15,4	30	5,82
Líbia	3	64,5	21	1,94
Marroc	3	41,0	37	3,79
Qatar	2	24,0	68	3,09
Síria	4	78,0	26	2,31
Tunísia	3	51,5	41	2,79
Iemen	4	83,4	23	2,64

Font: Segura, Antoni (2013): Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los rehenes de 1979 a la Primavera Árabe, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.

Annex 2.2-Taula II

País	Tassa d'alfabetització (%) d'adults (15 o + anys) 2005- 2010	Relació ingrés mig ⁸⁰ 2000-2011	Coefficient de Gini ingressos ⁸¹ 2000-2011
Aràbia Saudita	86,1	-----	-----
Algèria	72,6	6,1	-----
Bahrain	91,4	-----	-----
Egipte	66,4	4,6	32,1
Jordània	92,2	6,3	37,7
Líban	89,6	-----	-----
Líbia	88,9	-----	-----
Marroc	56,1	7,4	40,9
Qatar	94,7	13,3	41,1
Síria	84,2	5,7	35,8
Tunísia	77,6	8,0	40,8
Iemen	62,4	6,3	37,7

Font: Segura, Antoni (2013): Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los Prorehenes de 1979 a la Primavera Árabe, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.

⁷⁶ L'escala és 1-5: el número 1 és el mínim de violacions de drets humans, i 5 el màxim

⁷⁷ Puntuació baixa indica major nombre de llibertat de premsa

⁷⁸ L'escala és de 0-100: 0 és el mínim de corrupció i 100 el màxim

⁷⁹ L'escala és de 0-10: 10 és un país democràtic i 0 el mínim

⁸⁰ Càlcul de la mitjana d'ingressos del 20% més ric i el 20% més pobre. Quan el coeficient és més elevat, major és la desigualtat

⁸¹ L'escala és de 0-100: 0 és el mínim de desigualtat i 100 el màxim

Annex 2.3-Taula III

País	IDH 2011	PIB per càpita (PPA en \$) 2009	Esperança de vida al néixer	% de població urbana
Aràbia Saudita	0,770	23.480	73,9	82,3
Algèria	0,698	8.172	73,1	67,1
Bahrain	0,806	32.233	75,1	88,7
Egipte	0,644	5.673	73,2	43,5
Jordània	0,698	5.597	73,4	78,6
Líban	0,739	13.070	72,6	87,4
Líbia	0,760	16.502	74,8	78,1
Marroc	0,582	4.494	72,2	58,1
Qatar	0,831	91.379	78,4	95,9
Síria	0,632	4.730	75,9	56,2
Tunísia	0,698	8.273	74,5	67,7
Iemen	0,462	2.470	65,5	32,4
TOP ⁸²	0,641	-----	72,8	74,4
Estats Àrabs	0,641	8.256	70,5	56,7
Total Mundial	0,682	10.175	69,8	50,8

Font: Segura, Antoni (2013): Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los Prorehenes de 1979 a la Primavera Árabe, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.

Annex 2.4-Taula IV

País	Mitja anys escolarització 2011	Índex de Desigualtat de Gènere ⁸³ 2011	Despesa pública educació (%PIB) 2000-2007	Despesa pública sanitat (%PIB) 2000-2007
Aràbia Saudita	7,8	0,646	5,7	2,7
Algèria	7,0	0,412	4,3	3,6
Bahrain	9,4	0,288	2,9	2,6
Egipte	6,4	0,714	3,8	2,4
Jordània	8,6	0,456	4,9	5,4
Líban	7,9	0,440	2,0	3,9
Líbia	7,3	0,314	2,7	1,9
Marroc	4,4	0,510	5,7	1,7
Qatar	7,3	0,549	3,3	2,9
Síria	5,7	0,474	4,9	1,6
Tunísia	6,5	0,293	7,2	3,0
Iemen	2,5	0,769	5,2	1,5
TOP	8,0	-----	-----	-----
Estats Àrabs	5,9	0,563	5,04	5,3
Total Mundial	7,4	0,492	6,0	6,0

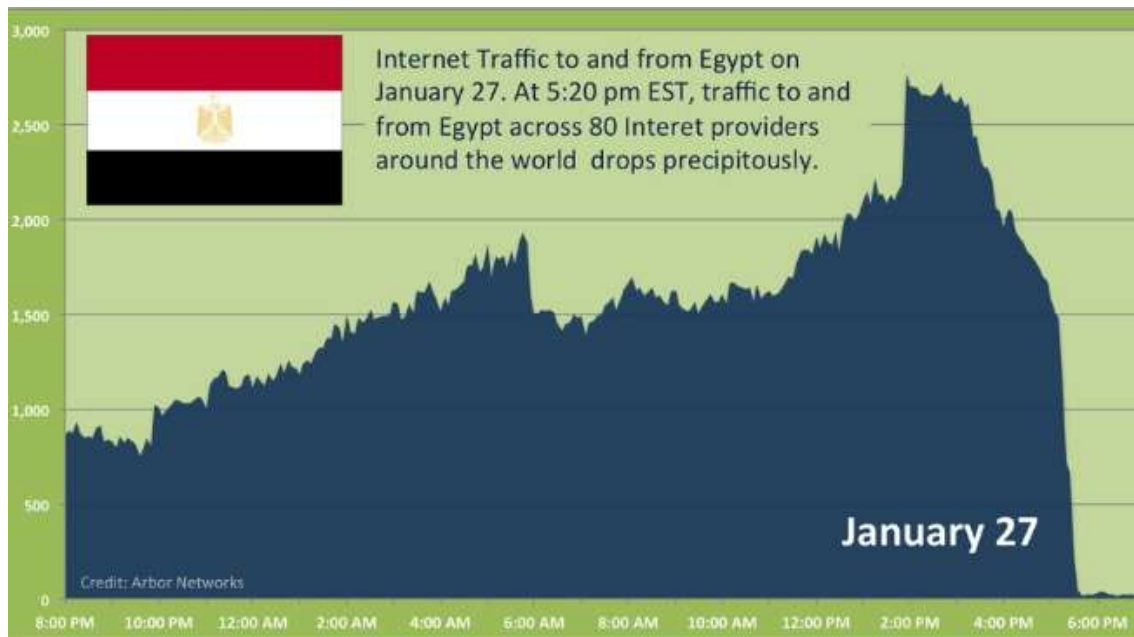
Font: Segura, Antoni (2013): Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los Prorehenes de 1979 a la Primavera Árabe, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.

⁸² Territoris Ocupats de Palestina

⁸³ L'escala és de 0-1: el números més propers a 1 estan pròxims a la desigualtat total de gènere.

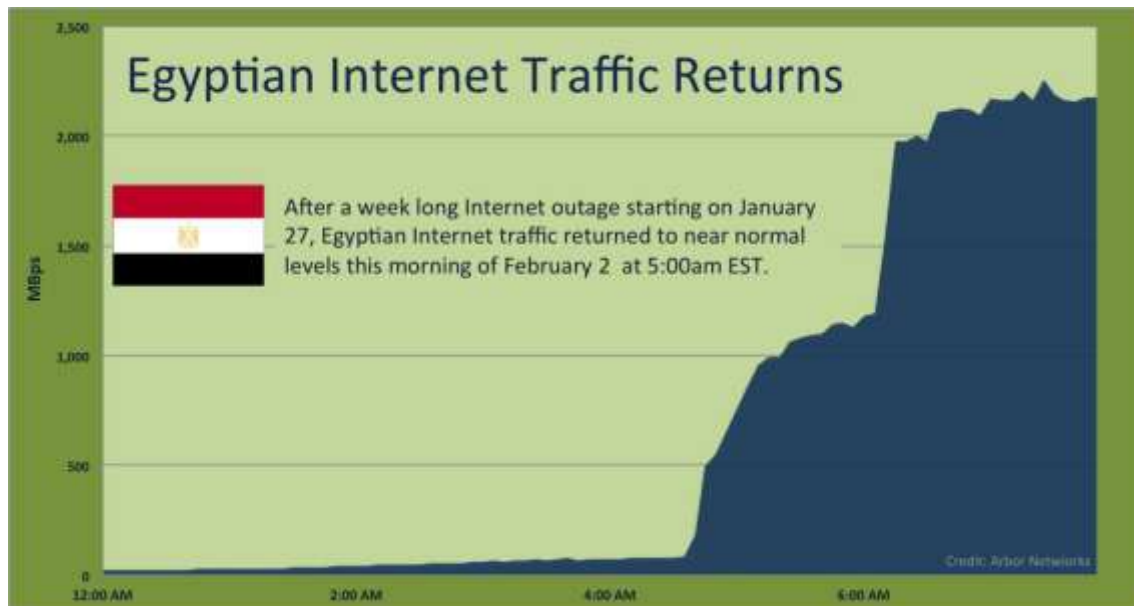
Annex 3-Gràfics del tràfic d'internet a Egipte

Annex 3.1- Gràfic de l'apagada digital a Egipte el 27 de gener del 2011

Font: Público, *Egipto apaga Internet para frenar las protestas*, 2011, <http://www.publico.es/internacional/358602/egipto-apaga-internet-para-frenar-las-protestas> (Consulta: dimarts 18 de juny del 2014)

Annex 3.2-Gràfic de la recuperació d'internet a Egipte el 2 de febrer del 2011

Font: BBC News, *Egypt Internet comes back online*, 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/technology-12346929> (Consulta: dimarts 18 de juny del 2014)

6-Bibliografia

- Aouragh, Miryam (2011): “The Egyptian experience: sense and nonsense of the internet revolution”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1344-1358
- Barreda, Javier (2012): “Origen, evolución y caída del régimen de Mubarak”. *Sociología Histórica*, Num.1, pp.109-150
- BBC News, *Egypt Internet comes back online*, 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/technology-12346929> (Consulta: dimarts 18 de juny del 2014)
- Castells, Manel (2011): “La gran desconexión”, *La Vanguardia*, dissabte 26 de febrer del 2011, pp.23
- Castells, Manuel (2012): *Redes de indignación y esperanza*, Madrid, Alianza Editorial 1ªed.
- Eltantawy, Nahed (2011): “Social media in the Egyptian Revolution: reconsidering resource mobilization theory”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1207-1224
- Hofheinz, Albrecht (2011): “Nextopia? Beyond revolution 2.0”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1417-1434
- Javaloy Federico, “Internet y los movimientos sociales: un informe psicosocial”, Laboratorio de psicología social Universitat de Barcelona, http://www.ub.edu/dppss/lps/mov_soc.htm, (Consulta: diumenge 31 de agost del 2014)
- Lotan, Gilad (2011): “The revolutions were tweeted: information flows during the 2011 Tunisian and Egyptian Revolutions”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1375-1405
- Monterde, Òscar (2012): “Las revueltas árabes: una perspectiva històrica”, *Anuari del Conflicte Social*, Num. 2, pp.73-134
- Nichols, Will (2011): “Square pegs in round holes: why IMF and World Bank structural adjustment prescriptions harm Arab economies”, *International Journal of Business and Social Science*, Num. 19, pp.204-213

- Público, *Egipto apaga Internet para frenar las protestas*, 2011, <http://www.publico.es/internacional/358602/egipto-apaga-internet-para-frenar-las-protestas> (Consulta: dimarts 18 de juny del 1014)
- Rivera, Javier (2011): “¿Revolución Facebook?”, *Teknokultura*, Num.1, vol.8, pp.125-128
- Rodríguez, Olga (2012): *Yo muero hoy: las revueltas en el mundo árabe*, Barcelona, Debate 1ªed.
- Sandiumenge, Lali (2012): *Guerrillers del teclat: la revolta dels bloguers àrabs des de dins*, Barcelona, La Magrana 1ªed.
- Segura, Antoni (2013): *Estados Unidos, el islam y el nuevo orden mundial: de la crisis de los rehenes de 1979 a la Primavera Árabe*, Barcelona, Alianza Editorial, 1ªed.
- Stepanova, Ekaterina (2011): “The role information communication: technologies in the Arab Spring”, *PONARS Eurasia*, Num.159, pp.1-6
- Tirnisien, Xavier (2007): *Los Hermanos Musulmanes*, Barcelona, Edicions Bellaterra, 1ªed.
- Wilson, Christopher (2011): “Digital media in the Egyptian Revolution: descriptive analysis from the Tahrir Data Set”, *International Journal of Communication*, Vol. 5, pp.1248-1272
- Yves, Quijano (2011): “Las revueltas árabes en tiempos de transición digital. Mitos y realidades”, *Nueva Sociedad*, Num. 235, pp 62-73